

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

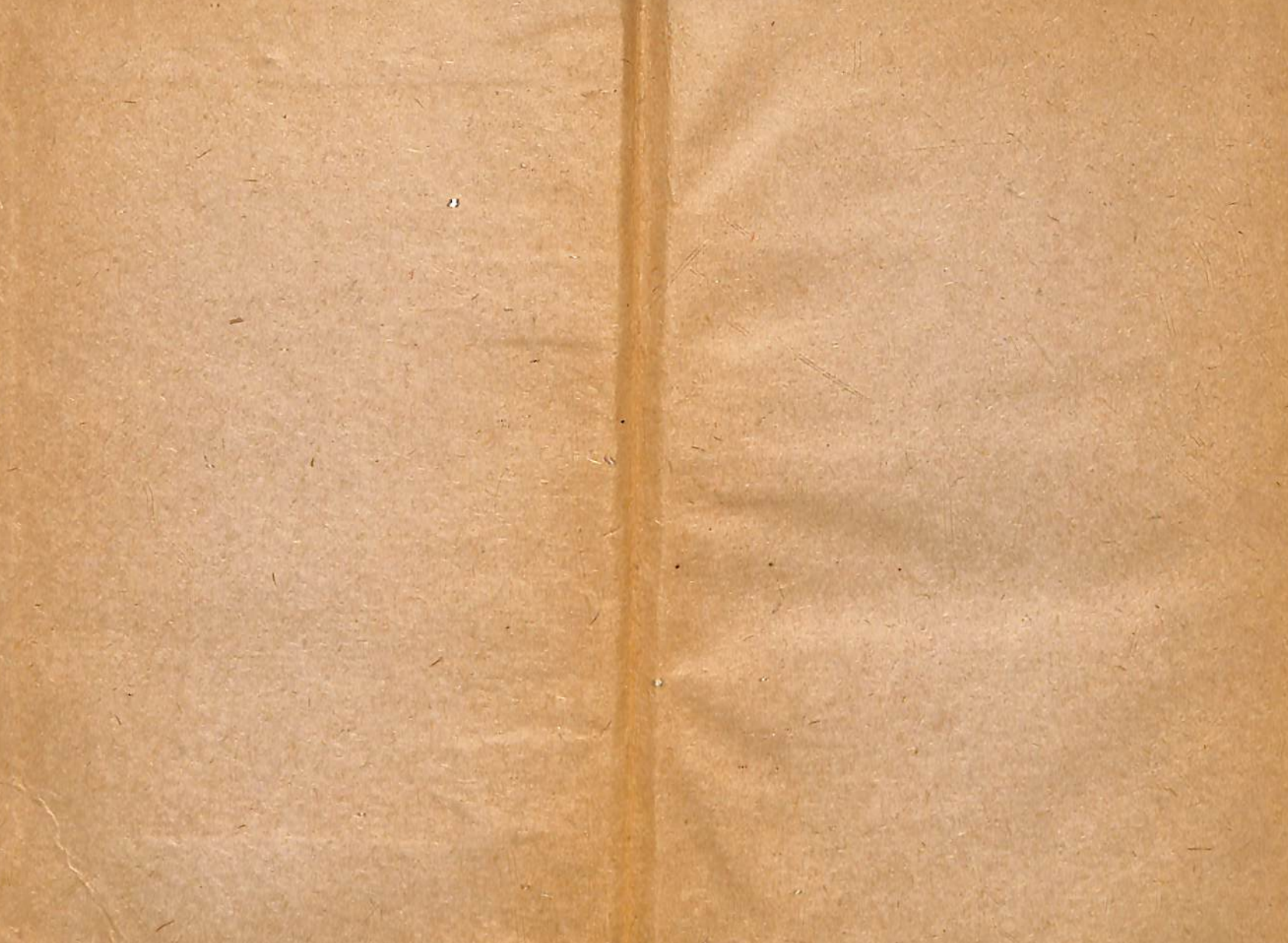
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

4590

33
87

83-31

Ե-87

1920 OCT 20 1919

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄ

ԱՍ
Կ Ա Մ

ՊԵՏՐՈՍԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ԳԷՊԻ ՃԱՊՈՆԻԱՅ.

Գ ՝ Ր Ճ

ՕՏՏԱԿԱՐ ՇՈՒՊՊԵԱՅԻ

Թարգմանու թիւն

ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՍՈՒԼԽԱՆԵԱՆՑ.

Յօդուտ Տանկատանից Անդրկովկաս դադմած կարտուայ
հոյ ընտանիքների:

Տ Փ Խ Ի Ս

Ի տպարանի Յովհաննիսի Մարտիրոսեանց:

1878

03 AUG 2005

83.
T-87

48

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄ

Կ Ա Մ

ՊԵՏՐՈՍԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ԴԵՊՒ ՃԱՊՈՆԻԱՅ.

55612

ՕՏՏԱԿԱՐ ՇՈՒՊՊԵԱՅԻ

Թարգմանումին

ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՍՈՒԼԻՔԱՆԵԱՆՑ.

525

Յօգուտ Տանկատանից Անդրկովկաս դաշժած կարօտեալ
հայ ընտանիքների:

Տ Փ Ի Ս

Տպարան Յովհաննիսի Մարտիրոսանց:

1878

15.07.2013 00A 80

4290

საქართველო

ს.ს.

საქართველოს იმპერატორის ბრძანებით

ს.ს.

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 9 Декабря 1887 года.

საქართველო

საქართველოს იმპერატორის ბრძანებით

საქართველოს იმპერატორის ბრძანებით

Типография Мартиросянца, на Орбелиановской улицѣ, д. № 5.

1878

Իւր ազնիւ

Ա.Զ.Գ.Ա.Կ.Ա.Ն.

ՄԻՆԱՍ ՍՈՒԼԻՍԵԱՆՑԻՆ

ԵՐԱԽՏԱԳԷՏ ՍՐՏՈՎ.

ՆՈՒԻՐՈՒՄ Է

ՆՈՒԱՍՏ

Թ. ա ղ գ մ ա ն ի չ ը :

Մեր հայրենակից գաղթական ընտանիքների
դառն վիճակը՝ ամեն հայ մարդու սիրտը շարժեց:
Սմենքը, անողորմ քրդերի սրերից ապատուած, այդ
մի խումբ թշուառների ճարակուղ վերքը տեսնելով
շտապեցին իւրեանց առատ սպեղանիքով թեթևաց-
նել նոցա ցաւը: Սմենայն կողմից երևեցաւ մեծ ե-
ռանդով նիւթական օժանդակութիւն: Երևեցան և
այնպիսի ազգասէրներ, որոնք հրատարակելով զանա-
զան գեղեցիկ մանկական ընթերցանելի գրքեր՝ երկու
օգուտ պատճառեցին. մէկ՝ որ այդ գրքերի օգուտը
ընձայեցին գաղթականներին, միւսը՝ օգնեցին և մեր
ազգի մանուկներին մտաւոր կերպով: Աչքի տուած
ունենալով այդ բոլոր ազգային բարեգործութիւնները,
ես լաւ համարեցի այդ վերջի խմբի ազգօգուտ գոր-
ծը, որին և հետևելով հրատարակեցի այս աշխա-
տութիւնս:

Յուսով եմ, որ յարգելի քննադատները ներու-
ղամիտ կ'լինին այս գրքի միջև զանցառութիւններին
համարելով աշակերտական ժամերի առաջնապտուղ:

Բրունէն մի քանի երկար ու ձիգ բայց կցկտուր
 և անհասկանալի բառեր արտասանեց, սակայն իւր
 դեռահաս ընկերները անուշ մտերմութեամբ մտե-
 նալով իրան, այնպէս խոր կարեկցութեամբ երեսը
 նայեցին, որ նա այլ ևս իւր վեշտը չ'կարողացաւ
 թազցնել նրանցից:

— Այսօր առաւօտեան ձագոնեայից ես մի նամակ
 ստացայ, ասաց նա, մայրս կատարեալ յուսահատու-
 թեան մէջ գրում է, որ իր մօտ վերադառնամ:

Ահա նամակի բովանդակութիւնը.

ԼՈՎԱԳԱՄԱ:

Սիրելի բրունէ,

Ահա 8 օր է, որ հայրդ ամենից դուրս է գնա-
 ցել միայն յայտնի չէ թէ ուր, կարծես անդառնալի
 կերպով անյայտացել է. զանազան համբաններ են
 լսվում. մի քանիսը ասում են՝ իբր թէ ինքն իրան
 սպանել է. ուրիշներն էլ թէ, պարտատէրներից ա-
 զատուելու համար՝ իր հետ վերցրել է բաւականա-
 չափ դրամ ու փախել է: Բոլոր քաղաքը ասում է,
 որ նա անանկացել է. բայց ինձ թւում է թէ այս ան-
 կարելի բան է, եթէ Աստուած չ'անէ ճշմարիտ լինի,
 մեծ ամբաստութեան մէջ կրննինք: Մեր այսպիսի
 իշխանական զրութիւնը յանկարծ վայր ընկնի և ու-
 թիշի ձեռք անցնի, ո՛հ այդ շատ դառն կ'լինի: Ա՛խ

ինչու՞ դու ինձ մօտ չ'պէտք է լինիս իմ այս անօգ-
 նական թողուած միջոցին. ուրիշ ոչ մի բարիս կա-
 մեցող խորհրդատու բարեկամ չունիմ: Ոչ որի վերաց
 չեմ կարող յոյս գնել, շուտով հասիր ինձ, դու իմ
 միակ մտխոթարութիւնս. ահա ուղարկում եմ քեզ ձա-
 նապարհի ծախս: Եթէ չ'շտապես, շատ կարելի է յե-
 տոյ ինձ այլ ևս կենդանի չ'գտնես. այդ միայն Աս-
 տուծուն է յայտնի: Վիշտը ինձ հալում մաշում է...
 Քեզ եմ յանձնում գաւախներս... Հօրդ վե՛ժն ան-
 իւր թշնամիներից... Ես սարսափում եմ (փշաքա-
 ղուել): Համբուրում եմ քեզ բոլոր սրտովս:

Քո մայր

Մարեամ Մասուն:

Նամակը կարդալու ժամանակ, դառն արտա-
 սուքի կաթիլները թափուում էին Բրունէի աչքերից
 և սրտի ցաւից ընկաւ ընկերների զիրկը:

— Հէց այսօր ձանապարհ կրննեմ դէպի ձագո-
 նեայ հօրս գանդու և դուք էլ կ'գաք ինձ հետ: Ես
 ձեզ երկուսիդ էլ կ'հարատացնեմ եթէ դուք համա-
 ձայնուէք ինձ այս բանում օգնելու:

— Ես շատ ցաւում եմ քեզ վերայ Բրունէ, ասաց
 մեծ ուսանողը, բայց չ'նայելով մեր սերտ բարեկա-
 մութեան, չեմ կարող քեզ հետ ձագոնեայ գնալ:
 Առաջին որ դու ունենալով մի ազատ և անկարօտ
 դրութիւն, իրաւունք ունիս վատահանալու (ու՛միդ
 գնել) քո ապագայիդ, իսկ ես մի խեղճ մարդ եմ և

մի բան վճռելու համար, առաջ պէտք է ինչպէս հարկն է լաւ մտածեմ՝ և երկրորդ՝ անշուշտ հարկաւոր է խորհուրդ ուզեմ ազգականերիցս, այնպէս որ այս բոսկէիս չեմ կարող այդ ամենը մի կողմը թողնել և քո ետեւիցդ գալ:

— Ախր Ալֆրէդ, ասաց միջահասակ ուսանողը, կարծեմ սա Ս. Գօան է ուր բնակվում է իմ մօրս ազգականը, զնանք նրա մօտ:

— Այո դա մեզ համար մի լաւ ու զուարճալի զբօսանք կ'լինի: Ղէհ էլ ի՛նչէ ենք ուշանում, ժամանակ է, դուրս գանք ավիր: Բարի ճանապարհ Բրունէ, յուսով եմ որ երբ կրկին վերադառնաս մեզ մօտ, դարձեալ նոյն բարեկամները կ'լինինք, դու ինքդ լաւ կիմանաս, որ մենք այս դէպքում ուրիշ կերպ չէինք կարող վարուիլ քեզ հետ:

Ուսանողները իջան նաւից զնացին: Բրունէն ոչինչ չ'կարողացաւ պատասխանել: Նա ցնորուածի նման նստած էր, յետոյ երեսը ձեռներով ծածկեց և սկսաւ ցաւալի կերպով արտասուք թափել: Նա յոյս չունէր իւր ընկերների կողմից այնպիսի կոպտութեան և սառնասրտութեան հանդիպելու, որ մինչև անգամ մի քաղցր, մտիթարող խօսք էլ չ'ստացին:

Բրունէ Մասոնը ձապոնեայի մի հարուստ վաճառականի մեծ որդին էր: Նրա հայրը սկսել էր իւր վաճառականութիւնը Սմերիկայում, յետոյ երբ հաղորդակցութիւն ունեցաւ ձապոնեայի հետ ուղարկեց այնտեղ

ամեն տեսակ ապրանքներով լի նաւեր, ուր շուտով ինքն էլ էլ ողջ ընտանիքով տեղափոխուեցաւ և բնակուեցաւ Լոկազամա քաղաքում: Այնտեղ նրա գործը այնպէս յաջողակ դնաց որ շուտով ահագին հարստութեան տէր դարձաւ: Հէնց այս ժամանակն էլ մեծ որդին մեծացել էր և պէտք էր ուսման տալ: Հայրը նրան ուղարկեց Գերմանիայ և աշակերտութեան տուեց սկզբում Գերմանիայի յառաջադէմ ուսումնարաններից մէկի մէջ, որտեղից յետոյ համալսարան մտաւ: Ընկերները սկզբում ծաղրում էին նրա դանդաղաշարժութեան վերայ, բայց երբ նկատեցին որ նա մի բարի, խելօք և մանաւանդ հարուստ երիտասարդ է, իսկոյն ամենայն կողմից ընդունելութիւն ու սէր ցոյց տուին. իւրաքանչիւրը խոշով խօսելով կ'ամենում էր նրան իւր կողմը գրաւել և հետը բարեկամանալ: Բրունէն թէև փափուկ մեծացած և թոյլ բնաւորութեան տէր երիտասարդ էր, այնու ամենայնի աւանց լաւ ճանաչելու չէր հաւատում ամենքին, մտերմացած էր միայն երկու ուսանողների Ալֆրէդի և Փոմասի հետ, որոնց համար իւր ունեցածից ոչ մի բան չէր խնայում: Եւ ահա դրանք — այդ հաւատարիմ ընկերները բաժանուեցան նրանից թողնելով նրան անօգնական իւր աննախանձելի զրութեան մէջ: Խեղճի սիրտը այնպէս փշաքաղվում էր, որ կարծես թէ մի հրէշ մաս մաս էր անում նրան և ինքը մտածում էր թէ իւր ծնողաց դառ-

նակսկի՛ծ ցաւերը չը տեսնելու համար՝ իրան միայն մի հնարք է մտում—այն է ինքնապանութիւնը:

Յայտնի է որքան ժամանակ նա այսպէս նստած էր, որ տեսնէր մօտեցաւ նրան և հարցրեց, թէ նրան ոչ մի բան հարկաւոր չէ:

Բրունէն կարմրեցաւ, որովհետեւ շփոթութեանը մէջ մտքիցը այնպէս անցաւ՝ իբր թէ մտածածն անգամ կարելի է եղել լսել: Մի շեշ գարնջուր խնդրեց և յետոյ ուշադրութիւնը գարձրեց դէպի բազմութիւնը, որ բոպէ առ բոպէ շատանում էր նաւի վերայ:

Անշտէյնում շողենաւի տախտակամածը բարձրացան մի քանի մարդիկ ևս, որոնք շատաով գնացին ամենախժան տեղը և մեծ խողովակի ետեւը եղած սնդուկների վերայ՝ միմեանց թիկն տուած նրատեցին: Այդ ժամանակ լուեցաւ երչեկի (капобачь), պանիրի և գինու հոտ: Բրունէն մինչ այն աստիճան ընկած էր մտածմանց մէջ, որ ոչինչ չէր նկատուան մինչև անգամ և այն՝ թէ ինչպէս երեսայքը իրան ջըջապատած հետաքրքրութեամբ նայում էին իրա շուրերի և գրեանց վերայ:

Բազմութիւնը գնում էր Ամերիկա բազդաւորուելու: Մի քանիսները այլ ևս չէին կարողանում երկար մնալ իրանց հայրենիքում, որովհետեւ իւրեանց

խաբէքայութեամբ, դողութեամբ և անհաւատարմութեամբ, միշտ հալածանքի մէջ էին: Միւսներն էլ Գերմանիայում իւրեանց համար դործ չ'զանելով՝ գնում էին օտար երկիրներ փող աշխատելու. Կային և այնպիսիները որ ազատութիւն և արդարութիւն էին որոնուան, մտանալով որ հէնց իրանք են ուրիշներին ճ'նշողը և զրկողը:

Ամենքը ժողոված իրանց վերջին կոպէկները՝ ողջ գերդաստանով չուում էին հեռաւոր երկիրը:

Կորլենցում շողենաւը մտաւ մի բարձրահասակ, լայնաթիկունք և տղեղ դէմքով գիւղացի: Նրա կողքին կանգնած էր մի բարձրահասակ բարակ բարակ մատաղահաս երիտասարդ:

— Իսկ այդ երիտասարդին ո՛ր ես տանում, հարցրեց գիւղացուն մի նաւորդ:

Գիւղացին ձակատի քրտինքը սրբելով պատասխանեց. «Ո՞ւս ինձ այնպէս է զզուեցրել, որ հոգուս է հասցրել. շատ ստիպեցի նրան, որ մի դործով պարտալի, բանջարանոցապահ (բոստանչի) և հովիւ կարգեցի, հրամայեցի որ զնայ ձիանց պահպանի և լողացնի, բայց նա տմենայն տեղից փախաւ, չէր կատարում պատուէրներս և նստած միշտ քրքրում էր մի որևիցէ պատուտած կամ հնամաշ գիւրք: Ուստի կամենում եմ ուղարկել Ամերիկա, գուցէ մի մարդ գտունայ այնտեղ:

— Թէկուզ որտեղ էլ դուք ինձ տալու և ուղար-

կելու լինէք, ինձ համար միւնոյն է, ամենայն տեղեց կ'իփախչեմ:

— Գոնէ այս մարդկերանցից էլ է մի ամանչես, աղաղակեց զիւզացին և մի այնպիսի սաստիկ աստակ տուեց, որ նա տեղումը մի քանի ըոպէ ձոճուեցաւ ինչպէս մի ճրկուն, կակուղ եղենի սաստիկ քամու ժամանակ:

— Հեռացէք ինձանից, գոչեց երիտասարդը, եթէ ոչ էլ չեմ նայել որ դու իմ հօրեղբայրն ես: Բո այդպիսի կոպիտ վարմունքին ես բաւականին համբերել եմ, չեմ կամենում որ ինձ հետ վարուիս ինչպէս մի անասունի հետ:

Այդ աղաղակից բոլոր նաւորդները վազելով շրջապատեցին երկու զիւզացիներին:

— Այդ ինչ աղաղակ է, գոչեց նաւապետը, երևի թէ դուք չէք հասկանում, որ այստեղ ոչ տօնավաճառ է և ոչ փողոց, եթէ չէք լսել իսկոյն ամբ վեր կ'ըբերեմ:

— Պարոն նաւապետ, ասաց զիւզացին, դուք ինքներդ դատէք, այս անզգամը խանգարում է մեծերի խօսակցութիւնը, ուրեմն իրաւունք չունիմ սորա ականջներիցը բռնել և դուրս ձգել: Մէկ նայեցէք ի՞նչի է նմանում սա: Բաւական ժամանակ ես և մեր ընկերութիւնը դայեակի պէս դրան պահպանել և կերակրել ենք: Մենք վճուել ենք դրան ուղարկել Ամերիկա, որ այնտեղ ինչ գործ հաւանում է նորանով պարապի:

— Բայց ես չեմ կամենում, որ ընկերութիւնը արտորէր ինձ Ամերիկա, ինչպէս մի վնասակար մարդու, պատասխանեց երիտասարդը, շատ կարելի է ես ինքս եմ կամենում չարագործ և անարդար մարդկերանցից ազատուելու համար գնալ այնտեղ: Բայց ոչ որ չե կարող ինձ իմ Հայրենիքիցս արտորել: Սատուած չէ թոյլ տալիս, որ խեղճ որբերի հետ այդպէս վարուեն: Իմ սիրտս այդպէս բաների չի համբերել:

— Տեսէք ինչեր է ասում լաւ, եթէ քո սիրտը այդպէս բաների չի համբերել, բայց կ'կամենար, որ ընկերութիւնը քեզ կերակրի, հագցնի և կրթի: Ինչու դու այնպէս չ'վարուեցար ինչպէս հարկն էր, բոլոր տէրերիցդ փախար և վերջապէս կորցրիր այն օղջ հօսը (սիրտ) որ յանձնել էինք քեզ արածեցնելու: Ես ձեզ կ'պատմեմ թէ այս ինչպէս պատահեցաւ. լաւ լսեցէք, շատ հետաքրքրելի է:

Յայտնի չէ թէ որտեղից դա մի ասպետական վէպ էր էր ձեռք բերել, որը իրան բոլորովին խելքից հանեց: Մեր անտառից մի փոքր հեռու գտնուում է մի կիսաւերակ աշտարակ (պուրճ): Իմ Աետրոսը հետաքրքրուեցաւ իմանալ թէ ինչ կայ աշտարակի ներքո: Ոչ մի դուռ չ'գտնելով նա կատուի պէս սողաց պատի վրայով մինչև թնդանօթի պատահանք, յետոյ սողաց միւս կողմը և թռաւ ներս: Աշտարակի ներքո, ինչպէս և դուրսը ծածկուած էր կանաչ խոտով ու թփերով: Աշտարակում կար մի ստորերկրեայ ճանա-

պարհ: նա նայեց ծակը բայց ոչ մի սանդուխտ չտեսաւ: Յետոյ կամեցաւ աշտարակից դուրս գալ բայց ճանապարհ չ'գտաւ, փորձեց ներսից վեր քաշուելով աղատուել, բայց նոյնպէս անյաջող դանուեցաւ: Յետոյ հետաքրքրուեցաւ իմանալ թէ այն ինչ ստորերկրեայ ճանապարհ է: Մի հաստ փայտ տաշեց և դրեց ծակի բերանին և մի հաստ թուղի մի ծայրը ամրացնելով այն փայտին և միւս ծայրը իւր գոտուն սկսաւ ցած իջնել: Մինչև յատակը դեռ շատ ճանապարհ կար, բայց նա էլ երկար չ'մտածելով ձեռները բաց թողեց ու մէջն ընկաւ, չնայելով, որ տասը ոտնաչափ դեռ ևս մնում էր: Վայր էր ընկել գերեզմանի նման մի խոնաւ ու մուխ փոսի մէջ:

Ազատուելու ոչ մի յոյս չկար, ոչ ոք չ'գիտէր նրա աշտարակում լինելը և թէկուզ որ օգնութիւն էլ կանչէր— ո՛վ կ'լսէր: Գիշերը շուտով վրա հասաւ. կովերը չ'վերադարձան տուն: Ձուր է Պետրոսը իր հօտով: Գիւղացիքը հարցնում էին միմեանց: Ամենքը յուսահատուեցան, որովհետև ոչ ոք չըզգիտէր թէ Պետրոսը հօտը որ տեղ է տարել արածեցնելու: Գիւղացիքը լսպտերները (Փանար) ձեռքերին որոնում էին: Վերջապէս այստեղից այնտեղից երևեցան կովերը: Պառաւ խելօք կենդանիքը իրանք գտել էին տան ճանապարհը: Բայց գիւղացիներից շատերը երկու օրով փնտռում էին իրանց կենդանիներին:

Միւս առաւօտը Պետրոսի քոյրը հրաւիրեց ինձ

իր մօտ: Նա երկու տարով փոքր է եղբօրիցը. շատ հիւանդոտ և թոյլ ազջիկ է, այնպէս որ միշտ նրան սենեակումը մէնակ նստած կարելի է գտնել: «Նօրեղբայր, ասաց նա ինձ, Պետրոսը չէ փախել, նա առանց ինձ հրաժարական տալու չի գնալ, կարծիքս հաստատ է. որոնիր նրան աշտարակում, անպատճառ այնտեղ կ'լինի, որովհետև նրա վրայ միշտ խօսում էր և մինչև անգամ այս վերջին օրերս: Բայց ես վախենում եմ, որ չ'լինի թէ մի ամբախտութիւն պատահած լինի նրան»:

Մենք գնացինք աշտարակը և արդարև այնտեղ էր: Եստ դժուարութեամբ նրան գրից հանեցինք: Նա խփոյն ուտել և խմել խնդրեց: Նա նրան երկու ապտակ տուր և ոչինչ չ'թոյլ տուր սալ, բացի սև հացից ու ջրից: Այնուհետև նրան էլ հովիւ չը կարգեցին. ի՛նչ պէտք էր արած: Ընկերութիւնը վաճառեց ուղարկել Ամերիկա: Այժմ մեր գիւղում նա էլ չի կարող ձրի ապրել, ուրեմն ասածներս կատարեցինք. Ամերիկա գնալու ճանապարհի ծախսը հաւաքեցինք, հազարինք Պետրոսին և բերանք շողենաւր: Նա չէր կամենում գալ և ընդդիմանում էր, ուստի ձեռները և ոտները կապեցին, բայց ես խղճալով կտրեցի թուղը և հրեցի նրան շողենաւր տախտակամածը . . . Դատեցէք ինքներդ արդարեւ ես . . . Գիւղացին հպարտութեամբ նայեց շրջապատողներին սպասելով որ ամենքն էլ արգարացնեն իրան:

— Ճշմարիտ է, ես մի կամեապաշտ ու վայրենի երևեսայ էի, բայց սրանում ընկերութիւնը և իմ ազգականներս են մեղաւոր: Նրանք ինձ այնուհետեւ թող տուին և իրանց յոյժը ճակատագրի վերայ դրին, միւսնոյն ժամանակ աշխատում էին, որքան կարելի է էժան նստեցնեն իմ կրթութիւնս:

Իմ ծնողքը վաղուց է որ մեռած են: Նրանք շատ խեղճ էին բայց ազնիւ ու աշխատասէր: Ասում են, առաջ նրանք շատ հարուստ են եղել, բայց նրանց սնանկացրել է իմ հարազատ հօրեղբայրս և փախել է Ամերիկա: Թէ ինչ եղաւ նա՝ այդ չ՛գիտեմ: Ես տասերկու տարեկան էի իսկ քոյրս տասը՝ երբ մեր որբութիւնը կատարեալ եղաւ: Մօրս թաղումից յետոյ մեզ դատաստան կանչեցին և յայտնեցին, որ այն օրից սկսած մեր ամենայն պիտոյքը պէտք է ընկերութիւնը հոգայ: Իմ խեղճ հիւանդոտ քրոջ տուին մի բարի այրի կնոջ, որը իւր հարազատ աղջկայ պէս պիտում է ու կրթում: Աստուած նրան այդ բարեգործութեան համար կը վարձատրէ: Իսկ իմ պարոնս կամեցաւ ինձ մի հասարակ մշակ դարձնել, բայց ես՝ ճնայելով իմ կերած ծեծիս և ինձ հետ վատ վարուելուն՝ չկամեցայ նրան հնազանդել ստիպուած էի փախել՝ եթէ նրա բարի և համեստ կինը չարդէլէր ինձ: Թէ ինչ էր պատճառը, որ ես չէի կարողանում մնալ իմ տիրոջս մօտ, այդ ես ձեզ չեմ պատմում: Ընկերութիւնը տեսնում էր թէ ես ինչ

նեղութեան մէջ էի և վերջապէս խղճաց. երբ ժամանակս լրացաւ ինձ տուին մի ուրիշ տիրոջ. ես կամենում էի գրագիր լինել բայց տուին դերձակի: Այնտեղ ես պարտական էի երեխաներին պահպանել, բարերի վերայ հսկել և կովերը կթել: Այս պաշտօնը ինձ համար անտանելի էր, ուստի փախայ նրա մօտից: Ինձ տուին կոշիակարի բայց նա բոլորից էլ անցաւ: Նա ինձ չափազանց բանեցնում էր, իսկ ինքը միշտ հարբում էր և տուն դառնալիս սկսում էր ծեծել իւր կնոջ ու երեխայոց: Ես երկար չը կարողանալով դիմանալ այդ տանջանքին՝ նրանից էլ փախայ: Ընկերութիւնը մտածելով, որ ես մարդ դառնող չեմ, հովիւ շինեց: Ես մեծ ուրախութեամբ արածեցնում էի ինձ յանձնած հօտը և որովհետեւ բաւականի ազատ ժամանակ ունէի, կամեցածիս չափ կարող էի գիրք կարդալ և սովորել: Ես շատ ուրախ էի աշխատել և վճարել իմ պահպանութեանս վերայ դործ դրուած վերջին կոպէկն անգամ:

Բայց գիտէք թէ ով ինձ ընկերութեան աչքից գցեց և դատաստանի ենթարկեց, որ ինձ ինչպէս մի անպէտք առարկայ շոգենաւի մէջ նստացնէին և Ամերիկա ղրկէին: Իմ հարազատ հօրեղբայրս, բայց գիտէք ինչու, որովհետեւ նա ափսոսում է ինձ մի զրոյ անգամ տալու: Բայց նա այնքան աղքատ չէ որ չկարողանայ ինձ պահպանել. ոչ նա ունի յիսուն հազար տալէր (մօտաւորապէս մէկ մանէթ է) և մի երեխայ:

Գիւղացին ամօթով լրուած թիկն տուեց ամթոսին և ինքն իրան փախուժ էր: Բազմութիւնը հազար ու մի կողմից նրան ծաղր անելով դուրս գնաց: «Նչ գեղեցիկ երիտասարդ է», ինչպիսի ձարտարութեամբ նա խօսում է, բայց եթէ նա կորչէ, ո՞չ որքան ախոս է»: Այսպէս էին խօսում շրջապատողները, բայց ոչ մէկը նրանցից բարեկամական կերպով ձեռք չ'մեկնեց նրան: Նաւաստիները և անտեք շրջապատեցին նրան և առաջարկեցին որ իրանց հետ մի բաժակ գարեջուր խմի: Պետրոսը շորհակալութեամբ հրաժարուեցաւ խմելուց: Նա երկայն նստարանի վերայ նստած նայում էր ջուրը, դառն արտասուքի կաթիլները կաթկաթում էին նրա աչքերից: Պետրոսին թողնելով մենակ՝ ամենքն էլ հեռացան: Նաւորդներից մեծ մասը քնեցին: Մինչ նա տխուր նստած էր, մէկը հռուից նրա ուսին խփեց. նա շուռ եկաւ. կողքին կանգնած էր Բրունէն:

— Լսիր Պետրոս, ասաց նրան Բրունէն քաղցրութեամբ, քո ասածիցդ երևում է, որ կամենում ես գնալ Սմերիկա: Ես քեզ ինձ հետ կ'վերցնեմ, գնանք միասին ձապոնեա: Դու ազնիւ և շորհալի երիտասարդ ես և կարող ես ինձ հարկաւոր գալ: Գնանք միասին հեռաւոր երկիրը. նախ քան համաձայնուիլդ տուր ինձ ձեռքդ: Բրունէն մեկնեց իւր ձեռքը, բայց Պետրոսը ոչ:

— Դուք մի ազնիւ պարոն էք, ասաց Պետրոսը,

ձեր կամքը կատարելու համար պատրաստ էի գնալու աշխարհիս ծայրը: Աչք ինձ չէ կարող արդելել: Բայց ես չեմ համարձակվում իմ քրոջս անպաշտպան թողնել: Ես երբուէլ եմ իմ մօրս՝ մահաւան մահճի մօտ, որ նրա մահից յետ թողնեմ նրան անաէր:

Բրունէն գունաստուած թիկն տուեց ամթոսին: Պետրոսը երկար ժամանակ նայում էր նրան. նա շատ ցաւեցաւ որ արտմեցրեց մի այնպիսի լարի պարոնի:

— Լսեցէք, ասաց նրան Պետրոսը, ես կ'գնամ գիւղը և կ'սպասեմ իմ քրոջս. տեսնեմ՝ որս մտնին նա ինչ խորհուրդ կ'տայ: Եթէ այս պայմանով կ'համաձայնուէք կ'գամ քեզ հետ ձապոնեա:

— Հնա, առ այս փողերը, պատասխանեց Բրունէն ուրախացած. գնա հայրենիքդ—քր քրոջ մօտ: Ես քեզ կ'սպասեմ Բոստերդամում, մնաւ բարեաւ:

— Ո՛հ, ինչպէս ուրախ եմ գնալ մի անսահման և հեռաւոր երկիր, բարձր աղաղակեց Պետրոսը, այնպէս որ նաւորդներից շատերը զարհուրելով վեր թռան, կարծելով թէ շողենաւր այլուում է:

Գ.

Սերձակայ նաւահանգստում Պետրոսը նստեց մի նաւ ու ձանապարհ ընկաւ գէպի իւր Հայրենիքը: Ընկերութիւնը ազատութիւն տուեց նրան գնալ հե-

աւար երկիրը և այնպէս յօժարութեամբ՝ որ Պետրոսը իւր բոլոր փողերը նուիրեց ընկերութեան առանց մի որ և է պահանջողութեան: Պետրոսի քոյրն էլ արգելք չէր դառնար: Թէև շատ դժուար էր նրա համար բաժանուել իւր սիրելի եղբորից՝ բայց չկամեցաւ նրա բաղաւորութեանը արգելք լինել: Վայց չէ որ դու երդուել ես իմ մօրս՝ ինձ անօրնական չը թողնել. այսինքն խոստացել ես որ ամենայն պիտոյքս կ'հոգաս. բայց միթէ նրա համար չես դնում ձապոնեա՞ որ մի կատարեալ մարդ դառնաս և ինձ ևս բաղաւորացնես:

Պետրոսը տրամութեամբ համբուրեց իւր քրոջը և շտապեց գնալ Բոստէրգամ ուր Բրունէն սպասում էր նրան: Նա հազցրեց Պետրոսին այնպիսի գեղեցիկ ու զարդարուն շորեր, որ տեսնողը շատ դժուարութեամբ կ'ձանաչէր նրանում առաջուայ խեղճ, զջըլտած շորերով Պետրոսին:

Նրանք յարմար ժամանակ համարելով, ձանապարհ ընկան դէպի ձապոնեա մի Բատաւեա գնացող նաւով:

Ճանապարհին Պետրոսը կամենում էր Բրունէի ծառան լինել:

— Ա՛յ, դու իմ եղբայրս ես, պատասխանեց նրան Բրունէն, Նստուած գլխէ, թէ ես կարող եմ ես ծառայի տէր դառնալ կամ թէ ինքս չեմ լինելու նոյն իսկ ծառայ կամ մշակ:

Պետրոսը չէր կամենում Բրունէի նման մի սեղան նստած հաց ուտելու մի արտադրուցի եմ, ասում էր նա, իսկ դուք ուսում առած մի ազնուական էք, ուստի ամօթ է միշտ քո մօտդ մնալ:

— Պետրոս, ես ասում եմ քեզ, որ դու իմ բարեկամս ես և իմ բոլոր ունեցածը քեզ էլ է պատկանում: Դու միշտ թէ դիչեր և թէ ցերեկ ինձ մօտ պէտք է լինես:

Ս'ի քաղաքակրթուած ընկերութեան մէջ զբաղուելը, Պետրոսին նախ շատ խորթ էր թւում, նա մանուսանդ, որ ամենքը Հոլանդերէն էին խօսում, բայց Բրունէն նրան այդ դժուարութիւնիցն էլ ազատեց: Նա միշտ Պետրոսին իր մօտ էր պահում, ամենայն բան ցոյց էր տալիս, բացատրում և սովորցնում:

Պետրոսի համար բոլորը նոր էր. նա երբէք չէր տեսել մի այնպիսի մեծ և խիստ լայն ջուր, որ միշտ տատանուելիս լինէր կանաչ կապոյտ պիւքներով, ոչ այնպիսի մեծ նաւ, որի տախտակամածի վերայ իւրեանց զիւզը կ'տեղաւորուէր:

Պետրոսին բոլորը դուր եկաւ, բայց աւելի հետաքրքրուեցաւ նաւաստիների կայմերի վերայ մագըլցումը (սողալը): Նա զարմանում էր նոցա քաջասրտութեան և աներկիւղութեան վերայ, մինչև անգամ ալէկոծութեան ժամանակ: Նուստով ինքն էլ սովորեց բարձրանալ այդ վտանգաւոր սանդուղներով, բայց

2001
36195

յետոյ Բրունէի խնդրքին հնազանդուելով՝ հրաժարուեցաւ այս երկիրը չի հաճոյքից:

Այնու ամենայնի Պետրոսը չկարողացաւ իրան բոլորովին զուգիլ և միանգամ կայմի վերայ բարձրացաւ անսնելու թէ նաւի ցուրը (քիթը) ինչպէս է դունդ ալեքները կտրոււմ: Բրունէն երկիրը մինչև երեկոյ որոնում էր նրան և շատ ուրախացաւ երբ կրկին յետ դարձաւ: Նաւը որքան դէպի հարաւ էր գնում, բնութիւնը այնքան զուարթանում ու գեղեցկանում էր: Յերեկը, պարզ եղանակին, ծովը ջուրը այնքան պարզ ու թափանցիկ էր լինում որ այն անվերջ խորութեան մէջ ամեն բան տեսնուում էր: Զրի մէջ երբեմն գլխներ էին խաղում, երբեմն ջրից թռչկոտում էին ամբողջ երամներ ծիծեռ (թռչկոտող) ձկները, երբեմն սուկալի կէտ ձուկը ջրի արծաթափայլ շերտերը վերև էր գցում, երբեմն երևում էր շանաձկայ զարհուրելի բերանը, որ կարծես թէ աղահուլութեամբ իր զոհին էր սպառում: Պետրոսը յափշտակվում էր ուրախութիւնից անսնելով այդ բոլոր հրաշալիքները:

Բոտոտեղամից մինչև Բատաւեա նրանց ձանապարհորդութիւնը շատ յաջողակ եղաւ:

Բատաւեայում նրանք մի ուրիշ նաւ նստեցին, որը գնում էր ձապոնեայի Աոկագամա քաղաքը: Սա մի վատ շինուած դանդաղաշարժ առևտրական նաւ էր: Շատերը նրանց խորհուրդ տուին, որ գնան

մի ուրիշ Սինգապոր զննող նաւով և այնտեղից ապա Աոկագամա գնան: Բայց Բրունէն չկարողացաւ համբերել, որովհետև շատու՛մ էր, որքան կարելի է շուտով հասնի իւր Հայրենիքը— իւր խնդ և անօդնական մօր մօտ, ուստի առանց երկար մտածելու նստեց Պետրոսի հետ առևտրական նաւը:

Պետրոսը ուրախութեամբ կ'մտար Բատաւեայում, բայց չէր կամենում Բրունէին ներայնեղ այնտեղ մնալու ստիպելով: Նա երկար ժամանակ նայում էր սքանչելի կղզուն մինչև որ վերջապէս այն էլ կորաւ հեռաւորութեան մէջ:

— Եթե Պետրոս, այն դժոխքին ինչ ասիտուում ես, ասաց նրան Բրունէն. ծանօթ չես դու այն կղզուն. ինչ ասես որ չի գտնուի այնտեղ՝ այրեցնող տանդեր, խօրեղայ և մրիկներ, նոյնպէս և հազարաւոր կոկորդիլոսներ և վայրենի գազաններ:

— Պարոն Սասոն, պատմեցէք ինչ գիտէք ձապոնեայի մասին, ես շատ եմ վախենում դնալ մի անծանօթ հեռաւոր երկիր:

— ձապոնեան բաղկացած է բազմաթիւ կղզիներից, ասաց Բրունէն, նրանց ամենամեծին են Նիֆոն, Սիկոգոֆ և Կիս֊սիու: ձապոնեայի գլխաւոր քաղաքը Իեղզոն է: Կլիման բարեխառն է և ոչ թէ այնպէս սաստիկ շոգ ինչպէս այստեղ, ոչ էլ այնպէս սաստիկ ցուրտ ինչպէս հիւսիսային երկիրներում: Այն և ջերմ հասանքը որդեկով արևելեան կողմում գրտ-

նուած կղզիները՝ նրանց կլինան բարեխառնեցնում է այնպէս՝ ինչպէս հուլիստրէմը Եւրոպայի արեւմտեան ափերը: Լեռների շղթան սնցներով բոլոր կղզիների միջով, պաշտպանում է սաստիկ փաստիկար և ցուրտ քամիներից:

Ճապոնեան հարուստ է ամենայն տեսակ պտուղներով: Ոչ մի տեղ չեմ տեսած այնպէս կանաչով ծածկուած այգիներ, ինչպէս ձապոնեայում: Կամելիաների (բոյս) հիանալի անտառները, բամբուկների (եղեգնի նման բոյս է) թփերը և եղևնիների ահագին անտառները բոլոր ձանապարհորդներին հիացնում են. բրինձը, և չայը (թէև միջակ տեսակից) այստեղ ամենաուստ բերքերն են:

Վայրենի գազաններ ձապոնեայում շատ քիչ են, նոյնպէս և ընտանի կաթնասուն կենդանիներ: Ոչխար բոլորովին չկայ: Խոզերը բերել են տալիս Չինաստանից և միայն ծովեզրեայ քաղաքի բնակիչները նրանց բազմացնում են Եւրոպացւոց համար: Առհասարակ ձապոնացոց կերակուրն է ձու, թռչնեղէն, ձուկն և ամենայն տեսակ կանաչք: Նրանք կաթ չեն գործածում: Կով պահում են միայն երկրագործութեան և ծանր բեռներ կրելու համար:

Ճապոնեայի կայսրը կոչւում է Միկադո, որ նրստում է Միսիօ քաղաքում:

Ճապոնացիք կուսպաշտ են: Ողջ ժողովուրդը առհասարակ բաւականին կրթուած է. ունին ուսում

նարաններ, ապարաններ, լրագիրներ, նոյնպէս և ընթերցասէր են ամենափոքր դուքաններում անգամ վաճառվում են ձապոնական գրքեր: Ամենքը կարդում են. թէ զինուորները, թէ շրջավաճառները, թէ երկրագործները, թէ կանայքը և թէ երեխայքը: Չեռագործութիւնը և քանդակագործութիւնը նոցա մէջ շատ կատարելագործուած է:

Դեռ մեզանում ոչ մի հասկացողութիւն չունէին ոչ կանոնաւոր փոստի և ոչ մի նամակի վերայ, ձապոնեայում կար նամակատուն և կանոնաւոր փոստ, ունէին գերեզմանատուն ուր պահպանվում էին գերեզմանական արձանագրութիւններով յիշատակարաններ:

Ճապոնեան Եւրոպայից հեռու լինելու պատճառով՝ իրա լուսաւորութիւնը բոլորովին Չինաստանի նման ստացաւ: ձապոնեան երկար ժամանակ անձանօթ էր Եւրոպացւոց: Առաջ ձապոնեային մի առասպելական երկիր էին ճանաչում և անուանում էին Յիպանգօ: Միջին դարերում գիտէին, որ այդ երկրում ոսկի, արծաթ և թանկագին քարեր շատ են գտնվում:

Երբ Կոլումբոսը յայտնեց Ամերիկան, կարծեց որ նոյն իսկ Յիպանգօն է և հէնց այդ կարծիքի մէջ էլ մեռաւ:

Միայն Կոլումբոսի մահից 37 տարի յետոյ Եւրոպացիք գտան այժմեան ձապոնեան: Մի Փորթուգալական նաւ մրրիկներից քշուած ընկաւ ձապոնեայի

րայ բարձրացան: Այն ըրպէին երբ նրանք պատու-
հանը բաց արին՝ կայծակը նրա միջով Բրունէին
այնպէս խփեց որ հազիւ թէ ազատուեցաւ մահից:
Երկրորդ անգամ նրանք պատուհանի նեղ ծակից
անցնելով իջան տախտակամածը: Քամին և ալեքները
այնպէս կատաղել էին, որ քիչ էր մնացել նրանց
ծովը ձգէին եթէ նոքա Համրանային թոկի վերայ:
Ծովը եփ էր դալիս: Հորիզոնը չէր երևում: Սա ա-
մենազարհուրելի փոթորիկներէից մէկն էր, որ սովո-
րական է ձագոնեայի ափերում Տիֆօն կամ Տրոմբա
անունով: Պետրոսի կողքին պարկած էր մի ծեր նա-
ւաստի:

— Ո՛հ, Աստուած իմ, ասում էր նա, ողորմիր ու
պահպանիր կոծս և երեսաներիս:

Բրունէն շմամբ ընկաւ Պետրոսի վերայ, որը
տարաւ նրան նաւասենեակը, մի շէշ կոնեակ դտաւ
և տուեց, որ մի քանի կաթիլ խմի: Յանկարծ մի
զարհուրելի ճայթիւն (զարկ) լուեցաւ: Նրանք վեր
բարձրացան: Սրբիկը քանի գնում էր սաստկանում
էր: Կայմը արդէն կտորուած էր և նրա վրայի թո-
կերն էլ նոյն ըրպէին կտորուեցան: Անբաղդ նաւա-
պետը տեսնելով զէկի ալեքներից խորտակուելը մա-
զերը պրկում և յուսահատութեամբ երկինքն էր նա-
յում: Ծերունի նաւաստին աղօթում էր: Մնացած-
ներից մի քանիսը ուշաթափուած ընկան զետինը,
մի քանիսներն էլ օդու շէշը քաշում էին զլուխները,

որպէս զի մի քանի վայրկեան էլ է մոռանան այդ
զարհուրելի դրութիւնը:

Տախտակամածը կարծես գողգոթում էր Բրունէի
և Պետրոսի ոտքերի տակ. լուեցաւ մի սարսափելի
ճայթիւն: Բրունէն և Պետրոսը տեսան իրանց առաջ
կատաղած ծովը և նաւի միւս կէսը նաւապետի հետ,
որը մի քանի ըրպէ օրօրուելուց յետոյ, շուռ եկաւ
կողքի վերայ և անյայտացաւ անվերջ խորութեան
մէջ: Պետրոսը գրկեց Բրունէին, որ միասին խեղ-
դուեն: Այդ ըրպէին սաստիկ քամին նրանց վերցրեց
ու ձգեց ծովը:

Տիֆօնը ինչպէս շուտով յարձակվում է, նոյն-
պէս և շուտով հանդարտում է. մի ըրպէից յետ
ծովը խաղաղացաւ և ալեքները այնպէս անյայտացան,
որ կարծես օչինչ չէր պատահել:

Ալեքները երկու բարեկամներին մակերևոյթը
ձգեցին և նրանք միմեանց գրկած՝ բոլոր ուժով բա-
ւականի ժամանակ լողում էին, երբ վերջապէս պա-
տահեցան մի մակոյկի: Պետրոսը իսկոյն կախուելով
նրանից ներս մտաւ և Բրունէին էլ ներս քաշեց, որը
համարեաւ ուշաթափուածի նման էր եղել ջրի մէջ:
Բարեկամները շատ ուրախացան, որ գոնեաւ մի այն-
պիսի կտորտուած մակոյկի էլ է պատահեցին. բայց
թէ ինչպէս և ո՞ւր կ'հասնեն նոքա առանց զէկի և
թիակի այդ Աստուած գիտէ թէ նրանց ո՞ւր կ'տանէ
նոր հանդարտուած ծովը:

— Պարոն Մասն, ասաց Պետրոսը կարեկցութեամբ նայելով դունատուած և թուլացած Բրունէին, ինչպէս տեսնում եմ, վտանգից դեռ չենք ազատուել և շատ կարելի է այժմ աւելի վտանգաւոր է քան իմ աշտարակում լինելը, բայց Տէր Աստուածը ողորմած է, նա, որ թող չ'տուեց մեզ նրանց հետ կորչել այժմ ևս կ'աղափի։ Աղօթենք Բրունէ և շնորհակալութիւն տանք Աստուծոյ մեր ազատութեան համար։

Այսպէս խօսելուց յետոյ նրանք սկսեցին մեզմ կերպով աղօթք անել։

Անցաւ մի քանի ժամ—քաղցր ու ծարաւը սկսեց նրանց նեղացնել. արդէն երկու օր էր, որ նրանք ոչինչ էին կերած։ Սակայն երեկոյացաւ և մութը կոխեց։ Բրունէն չ'կամեցաւ քնել և մէնակ թողնել Պետրոսին, բայց նա այնքան թուլացել էր, որ տկարութիւնից ընկաւ։ Պետրոսը վերցրեց նրան, դրաւ իւր ծնկան վերայ և մօր պէս արթուն մնում էր, որ հանգիստ քնի։

Ահա և կէս գիշերը։ Յանկարծ Պետրոսը զգաց, որ կարծես մակոյկը բռնուեցաւ սաստիկ հոսանքից և սկսեց աւելի արագ լողալ։ «Այս քնչ է, մի թէ շների ձայն եմ լուռ» մտածում էր նա։ Կասկածելու տեղ չ'կար։ Սրշալոյսը բացուեցաւ և Պետրոսը պարզ տեսաւ ափը, ուր շուտով քշեց մակոյկը։ Նա շնորհակալութիւն տուաւ Աստուծոյ և ուրախութիւնից արտասուեց։

— Արթնացիր Բրունէ, աղաղակեց Պետրոսը ուրախութեամբ, երկիր, երկիր։

— Այո՛ զարմանալի երկիր, աղաղակեց Բրունէն, զգուշութեամբ բարձրանալով։ Ահա երազս կատարուեցաւ, որովհետեւ երազում նրան տեսնում էի. ո՛հ կ'նչ բաղդ է, կ'նչ ուրախութիւն։

Ահա բոլորովին մտոեցան ափին։ Բարեկամները չէին իմանում թէ ինչ կ'պատահի իրանց հետ, կրհամի՛ն արդեօք ափին թէ կ'մնան ձահձուռ։ Յանկարծ մակոյկը կանգնեց։ Պետրոսը նայեց և շատ ուրախացաւ երբ տեսաւ, որ մակոյկից մինչև ափը աւազոտ տարածութիւն է ծածկուած կէս արշին ջրով։

Պետրոսը և Բրունէն դուրս թռան մակոյկից և զնացին ափը։ Սի քանի բողբոջից յետ նրանք չորելով շնորհակալութիւն տուին Աստուծոյ, այն զարհուրելի վտանգից ազատուելու համար։ Այդ միջոցին փայլեց արեգակը և իւր պայծառ ձառագայթներով ուրախութեամբ լուսաւորեց ծովը և ցամաքը։

— Այն Պարոն Մասն, ասաց Պետրոսը, մենք չենք կարող երկար մնալ այստեղ. հանեցէք ձեր շորերը և ցամաքեցնենք արեգակի տակը և սպա ուր գնալներս շուտով վճռենք, ես շատ քաղցած ու ծարաւ եմ։

— Ինչդրեմ Պետրոս, որ ինձ էլ Պարոն Մասնո

չկանչես: Դու իմ բարեկամն եւ աղատիչս ես, ուստի պարզ Բրունէ: Իմացիր, որ առանց քեզ՝ ծովային հրէշների կերակուր եղած կ'լինէի:

— Դէհ, լաւ, սրանից յետոյ ես քեզ կ'յանչեմ պարզ, Բրունէ, միայն այն պայմանով, որ ինձ երբէք չո՞ւ աղատիչդ չանուանես: Ինչ աղնիւ մարդ որ լինէր իմ տեղս՝ միւլնոյնը կանէր: Աւելի լաւ է ասացէք, արդեօք ճանաչում էք այս երկիրը թէ ոչ: Դէհ շուտ պատասխանիր, ես շատ միտում եմ. ասա՞ թէ ուր պէտք է գնանք:

— Ա՛յս դու անբաղդ, խղճալի ձայնով ասաց Բրունէն, ամբողջ գիշերներ արթնութեամբ հսկել ես իմ վերայ եւ բոլոր ժամանակն էլ ինձ չո՞ւ ծնկադ վերան էիր պահել: Գնանք վազէվազ որ տաքանանք. կարծեմ Նիֆօն կղզումն ենք, եթէ կարծիքս ձմարիտ լինի, շուտով մի որ եւ իցէ խրճթում մենք հիւր կըլինինք: Վազենք այս նեղ ճանապարհով դէպի այն բլուրը եւ այն տեղից տեսնենք թէ ուր պէտք է գնանք:

Նրանք երկար չ'մտածելով բարձրացան բլուրը: Նրանց առաջ բացուեցաւ մի խիտ (սըխ) բնակուած կղզու ընդարձակ հորիզոն:

— Նայիր, Պետրոս, ահա Փուզի—Լաման: Ո՛հ, այս ինչ բաղդ է, որ մեզ բերեց Նիֆօն եւ ոչ օտար երկիր կամ մի անմարդաբնակ կղզի:

Պետրոսը ուրախութիւնից յափշտակուած էր. նրա բերանից միայն ուրախ ձայներ էին լսվում:

Նրանց առաջ բացուեցաւ մի զարմանալի գեղեցիկ գիրքով դաշտավայր: Ամբողջ կղզին նմանում էր մի անտառով ծածկուած դաշտի, կարսուած՝ բլուրներով, ձորերով, փայլուն, հօտող ջրբեկեցներով եւ առուակներով: Բրինձի դաշտերը ձգվում էին երկար շերտերով: Կղզու ամենայն կողմում երևում էր մարդկանց աշխատութիւնը: Ամենայն տեղ թէ թփերի մէջ եւ թէ ձորերում երևում էին գիւղեր եւ փոքրիկ քաղաքներ, որոնք հեղութեամբ խրեանց գլուխները բարձրացնում էին դաշտավայրներից: Հեռու ձգվում էր բարձր սարերի շխթան, իսկ նրանց միջից հպարտութեամբ բարձրանում էր Փուզի—Լաման:

Բարեկամները մի քանի րոպէ զմայելով դաշտավայրի գեղեցկութեան վերայ, սկսեցին բլուրից իջնել: Ահա կամեւեայի, լեղակի եւ Եղենեայի ահագին անտառների միջից փայլեցին աների եղէգներայ (ղամիչ) տանիքները: Բրունէն եւ Պետրոսը ուրախ ա՛խ քաշեցին. նրանք այնքան թուլացել էին, որ շատ շնորհակալ կ'լինէին գոնէ մի տեղ գանէին, որ մի քիչ հանգստանան: Նրանք դուրս եկան բամբուկների թփերից եւ մի փոքր առաջ գնալով տեսան ամբողջ գիւղը: Ամենավերջին խրճիթը իջևան էր: Մի մեծ հարթ տարածութեան վերայ ժողովուած էին հաւեր, բաղեր, բակոտներ (փոքրիկ շներ) եւ կատուներ: Այնտեղ լուացուում էին ձապոնացիները: Եւրաքանչիւրը պարզ առուակից հանած ջրով, առաջ

լուանում էր ձեռները, երեսը, պարանոցը (վեզ) ոտները և ապա գլխից մինչև ոտք ջուր էր սրկում իւր վերայ: Երեսայքը փոխանակ ցուրտ ջրի տաքով էին լուացուում: Ճապոնացիք չափազանց մաքրասէր ժողովուրդ են, այնպէս որ ոչ մի ճապոնացի չի կարելի տեսնել կեխտոտ շորերով:

Բրուսէն բոլորովին մօտենայով ճապոնացիներին բարձր ձայնով ասաց. «Օդէյեօ» (նշանակում է բարի լոյս):

Այս օտար մարդու ձայնից՝ երեսայքը, կանայքը, հաւերը, բադերը, ճղալով, աղաղակելով փախան զանազան կողմեր: Տէրը վերաբրուում ուսը գցելով դուրս եկաւ Եւրոպացուոց առաջ:

— Արմասօ Օդէյեօ (շնորհակալ եմ ձեր բարի լուսին) քաղաքաւարութեամբ և քաղղրութեամբ ասաց նա:

Ճապոնացին զեռ երբէք Եւրոպացու երես չէր տեսած, բայց նրանց մասին շատ առակներ էր լսել և տեսած էր նրանց պատկերները: Բրուսէին և Պետրոսին տեսածին պէս՝ իսկոյն ճանաչեց որ նրանք Եւրոպացիք են՝ և թէ նաւարեկութիւնից են՝ ազատուել: Այս վերջինը նա դուշակեց նրանց տխուր դէմքից և բացի դորանից հաստատ դիտէր, որ նրան եկած ճանապարհին ոչ մի տաւահանգիստ չկար: Նա ուրախութեամբ և բարեկամօրար ձեռք բռնեց և հրաւիրեց իւր տունը: Ճապոնացիք Չինացոց պէս

միշտ զանազան նշաններով են խօսում, ուստի լեզու չկանցող մարդը հեշտութեամբ կ'հասկանայ նրանց ասածը: Ահա այս կերպով այսինքն ցանազան ձեւերով Բրուսէն պատմեց իրա շրջապատողներին բոլոր իրանց գլխից անցածները: Կանայքը զարհուրելով ձեռները խրում էին ոտներին և սրբում էին արտասուքը: Երբ Բրուսէն վերջացրեց իւր սրտաշարժ պատմութիւնը նրան և Պետրոսին պատուով տարան ամենամեծ խրճիթը, որ շինուած էր բամբակի եղէկից և հաստ գերաններից: Նա չուներ ոչ դուռ և ոչ պատուհան: Խրճիթը վերանդայի ձև ուներ. սիւների միջև տարածութիւնը ծածկուած էր միմեանց հաւասար շարժական եղէկներով կամ թէ նկարուած մատաներով (վերամակի նման շոր է): Մատաքը դռներին համար է գործածուում, իսկ մնացածները պատերի և պատուհանների:

Նրբ բարեկամները մտան լայն սենեակը, Պետրոսը իւր դէմքը ծամեց. սենեակում չկար ոչ աթոռ, ոչ սեղան, նրանց փոխանակ փառած էին յատակի վերայ գորգեր (կարպետ): Տէրը իսկոյն նախաձաշիկ տուեց հիւրերին, այն է, եփած բրինձ և թէյ. բացի դորանից հիւրերին պատուեցին ձուկով, ձուով և սակով (բրինձից պատրաստուած օղի):

Բարեկամների առջևը զրին ներկած աթոռներ, որոնց վերայ կային յախճապակեայ (չինիով շինած) ամանների մէջ կերակուրներ: Փոխանակ դանակ չունկալ նրանց առջևը զրին երկու փայտ:

Բարունէն նրանց գործածելու կերպը շուտով իմացաւ բայց Պետրոսի գլուխը դուրս չեկաւ զրանից, ուստի ստիպուած բոլորը ձեռով կերաւ: Նա շուտով սրբելով իւր ամանը սկսեց նայել ձապոնացիներին, որոնք զուկները քաշ գցած, այն փայտերով արագութեամբ բրինձը բերաններն էին գցում: Պետրոսը չէր կարողանում իւր ծիծաղը պահել երբ հայեացքը ձգում էր ձապոնացիների վերայ. նրանք ձկան երկար թւերը անցրած գլուխը, փայտեայ հողաթափները թռկերով ամրացրած ոտերին, երկար և լայն շորերի մէջ փաթաթուած պարկեշտութեամբ նստած կամ ուտում էին բրինձ կամ ծխում էին երկաթէ կարձ՝ ծխաքարչներով: Պետրոսը այլ ևս չ'կարողացաւ համբերել և բարձր ծիծաղեց: ձապոնացիք մինչև այդ ժամանակ ամենեւին չէին ծիծաղել, թէև նրանց ծիծաղելն էր թւում, որ Պետրոսը չէր կարողանում փայտերով ուտել:

Պետրոսը մօտենալով տանտիրոջ ցոյց տուեց ծխաքարչը (մօնշտիկ): Իսկոյն երկու ծխաքարչ բերին և մեծարեցին երկուսին էլ:

Մի քանի ըոպէից յետ Պետրոսը հասկացրեց, որ սաստիկ յոգնած են և կամենում են քնել: Ամենքը դուրս եկան սենեակից՝ թողնելով միայն երկուսին: Անկողնոյ տեղ նրանց ցոյց տուին մատաներ, իսկ բարձերի տեղ մի փայտէ արկղ ուր ձապոնացիք պահում էին իրանց բոլոր զարդերը:

— Այս ինչ վատ տեղ է, ասաց Պետրոսը, մեռնեմ էլ գլուխս չեմ դնիլ այս ամուր առարկայի վերայ, աւելն լաւ է վերցնեմ մի մատա մեր երկուսի գլխի տակ դնելու համար:

Չ'նայելով անհանգիստ ան'ողնուն, երկուսն էլ մինչև արեգակի դուրս գալը պինդ քնեցին: Երբ նրանք արթնացան ճաշ խնդրեցին: Բարի ձապոնուհին իսկոյն ճաշ տուեց. այն է տաք թէյ և բրինձից պատրաստուած խմոր: Արդէն ուշ էր, ուստի վճռեցին սպասել մինչև միւս առաւօտը: Նրանք, մի երեխայի առաջնորդութեամբ, գնացին մանգալու դաշտերը և այգիները և ապա ծաղկանոցը: Նրանք այնպէս զմայլեցան անուշահոտ, գեղեցիկ, դոյնզգոյն ծաղկների վերայ, որ չէին կամենում նրանցից հեռանալ: Այնտեղից գնացին բանջարանոցը, ուր բուսած էին ամենայն տեսակ բանջարներ, և այնտեղից բրինձի դաշտը: ձապոնացիք դեռ աշխատում էին. նրանք տեղափոխում էին բրինձի բոյսերը մերձակայ ածուներից՝ դաշտը: Բրինձի դաշտերում տարածուած էին փոքրիկ առուներ, որոնցով ձապոնացիք ջրում էին իրանց դաշտերը:

Երբ բարեկամները տուն վերադարձան, դռան առաջ տեսան բազմաթիւ ձապոնացիք, որոնք եկած էին Եւրոպացիներին տեսնելու: Ամենքը հանդիպելիս, քաղաքավարութեամբ և մեծ յարգանքով բարևում էին:

Յանկարծ մէկը Բրունէին գցեց մի ձապոնացու վերայ:

— Սա մեր Տօն է, մեր Բէտօն, աղաղակեց ձապոնացին Պետրոսին:

Չգորը արդէն անյայտացել էր:

— Այս ինչ բան է, ասում էր Բրունէն ինքն իրան, արդեօք ի՞նչ է պատահել նրան:

Նա Տօի մասին հարցրեց ձապոնացիներին, բայց ոչ ոք չէր ճանաչում նրան:

Եւս գիշերին, երբ բարեկամները խոր քուն էին մտած, տանտերը շտապով մտաւ խրճիթը: Ձեր դէմ գանդատուել են, ասաց նա մօնելով սենեակը և մի ևնոյն ժամանակ ներողութիւն խնդրելով նրանց անհանգստացնելու համար, ձեզ կամենում են սպանել, փախէք շուտով այստեղից և ազատեցէք ձեր կեանքը: Եւ երեկոյեան խնացայ և իսկոյն յայտնեցի օտոխանութեան: Նրանք շուտով այստեղ կ'ընին: Ահա ձեր գլխարկները և ահա խմոր ու ձուկ ճանապարհի համար: Բացի դրանից ձապոնացին տուեց իւրաքանչեւին մի մի փայտ և ցոյց տուեց Վեդդոի ճանապարհը:

Բրունէն կամենում էր նրան ոսկի տալ, որը ծրարուած լինելով կողքի գրպանում, չէր ընկել ծովը, բայց ձապոնացին ոչինչ չառաւ Եւրոպացիներից, միայն շտապեցնում և ներողութիւն էր խնդրում նրանց արթնացնելու համար: Բարեկամները շնորհակալութիւն արին բարի տանտիրոջը և ճանապարհ ընկան:

Երբ մտաւ Եւրոպացիները, չէր տեսնուի նրանց Նիֆօնի աշխարհացոյցը, բայց այնպէս խառն ու մութ էր, որ ոչ մի բան չէր հասկացուում: Նրանք գնում էին Վեդդոի ճանապարհով, բայց շփոթուելով իրար կտրող անթիւ ծռու ու մուռ ճանապարհներից, մոլորուեցան ահագին անտառում, ուստի և ստիպուեցան սպասել արեգակի ծագելուն: Նրանք վախենում էին քնելու, բայց անտառի փափուկ մամռոտ տեղերը, նրանց այնպէս զրաւեցին հանգստանալ իրանց վերայ և նրանք այս վերջին օրերս այնքան յոգնած էին, որ իրանք էլ չմտացան թէ ինչպէս խոր քուն մտան: Նրանց վերայ կախ էր ընկած կամելեաների ճիւղերը, անթիւ կարմիր ու սպիտակ ծաղիկների թփերը, որոնք ժպտելով նայում և քամու մի թեթեւ տատանումից իւրեանց թերթիկներով զովացնում էին նրանց: Մի փոքր հեռու կանգնած էին գեղեցկատեսիլ եղէնիները, ու ինչ մօտ բուսած էին մրտենոյ տունկերը և մօրենիքը (մուշի ծառ) իւրեանց հիւթալի կարմիր պտուղներով: Մերձակայ ժայռի վերայ կանգնած էին երկու ալմաւենի և մի քանի սոճեր (չամի ծառ). իսկ այն խոր անդնդում ուր քչքչում էր անտառի հեղեղը և ուր փայլում էր առաւօտեան արշալուսին լիճը, բուսած էին ուռենոյ թփեր, բամբուկէ եղէգն և խիտ ու շքեղ մայրի ծառեր:

Լոյսը բոցուելու վերայ էր, որ արթնանալով անտառի բոլոր թռչունները՝ բարձրացրին պէս պէս քաղցր ձայներ, երգեր ու աղաղակներ, այնպէս որ ողջ անտառը կարծես կենդանացել էր երկարատե քնից: Թռթակները ամբողջ երամներով թռչկոտալով ծառից ծառ, երգում էին կամ ծաղրո: մ մի ուրիշ երգով թռչունի երգը: Կապիկները ճիւղերից կախուած աղաղակում էին: Նրանց և ամենայն տեսակ թռչունների ձայները, միմեանց հետ խառնուելով մի գեղեցիկ խառնաշփոթ տեսարան էր ներկայացնում: Փասեանն էլ ծառից ծառ էր թռչկոտում բաց անելով իւր նախշուն թևերը և ազին, որ ծածանուելով օդի մէջ փայլում էր ինչպէս ոսկի: Իսկ ձապոնական կապոյտ արագիլը բարձրանում էր թփերից՝ բազմութեանը ներկայ գտնուելու: Արեգակը բարձրանում էր բարձր ու բարձր: Յանկարծ Աետրոսը մի աղաղակ լսեց և շուտ դալով Բրունէի կողմը տեսաւ որ մամռի վերայ նստած՝ նա կռվում է երկու ձապոնացու հետ: Աետրոսը քաջութեամբ յարձակուեցաւ նրանց վերայ և փայտի մի սաստիկ հարուածով զլորեց առաջին ձապոնացուն, իսկ միւսին այնպէս հրեց, որ նա գլորուելով անյայտացաւ խորը անդունդի մէջ: ձապոնացիներից մէկը իւր դանակով մի փոքր քերծած (տաշած) էր Բրունէի այսը, բայց շատ թեթեւ, եթէ դանակը նորա կամքով վարուէր, Բրունէի կեանքը արդէն վերջացած կ'ընէր: Բրունէն գրկեց Աետրոսին

անուանելով նրան իւր ազատիչ: Նրանք շարունակեցին իւրեանց ձանապարհը կարծելով որ վտանգից արդէն ազատուել են: Բայց չանցած մի կէս վերստ — ահա անսան, որ իրանց ետեից վազում են երկու ձապոնացի և նոցա ետեիցն էլ երկուսը, չորսն էլ ընկան Եւրոպացիների վերայ, բայց այն բոպէին լսուեցաւ ձիանց սոների և ուրախ խրինջալու ձայնը: Արանք Լոկանացի օտարիաններ էին, որ ուղարկուած էին իջևանի տիրոջից օգնութիւն: Հէնց աւազակները տեսան ձիանց դունչը թէ չէ, մէկ փախան: Լոկանացիք և երկու բարեկամները ընկան նոցա ետեից, բայց չհասան, որովհետեւ աւազակները արդէն բաւականին անցել էին: Երբ ձիաւորները հասան սարի գլուխը տեսան որ աւազակները, անդունդի վրայի կախուած հաստ թռիով, անցնում էին միւս ծայրը և երբ անցան այնտեղ՝ կորեցին թռիլը: Այսպէս աւազակների և ոստիկանների մէջ մնաց մի անանցանելի ձանապարհ: Աւազակները կամաց կամաց դուրս եկան անդունդից և անյայտացան մութ անտառի խորքում: Բրունէն շատ ամոթոսաց որ նրանց չ'ընեցին, որովհետեւ նա կարծում էր, որ նրանցից մէկը ծօն էր, բայց բանը բանից անց էր կացել, պէտք էր յետ գտնուային: Աւերապառնայիս Աետրոսը ուշադրութեամբ նայեց ոստիկաններին: Նրանք հազնուած էին գիւղացիներից աւելի լաւ իւրաքանչիւրի հարուստն էր լայն մեթորագոյն վարակի, մեթրագոյն երկար գուլպա, գոր-

ծուած հողաթափ և մի բարակ շոր ուսերին գցած։
 Երանց կաշուէ դոտից կոխուած էր ծխաքարչը և
 նրանց աստիճանական վկայականը։ Բանցի իրցանից կոխ-
 քերին շողշողում էր երկար սրերը։ Ընայլ զո մաս
 Սուրբ ձայոնեայում մի շատ երևելի ու հա-
 զուադիւս սեւի հահանութիւն լինելով՝ ամենի մօտ չի
 դանուել և ունեցողին պէտք է գլուխ տալ։ Ամեն քա-
 ղաքացի և դիւղացի կարող է ունենալ միայն մի սուր,
 իսկ աղնուականները երկուսը։ Սա ձայոնացւոց մի ան-
 սովոր օրէնքն է։

Ոստիկաններից մէկը լաւ խօսում էր Հողանդերէն,
 ուստի Բրունէի ասածը հեշտութեամբ հասկանում էր
 և հարցին պատասխանում։ Նա ասաց Բրունէին, թէ
 իրանք ուղարկուած են նրանց պահպանելու և ան-
 վնաս հասցնելու մինչև Ասիադամն։

Պետրոսը նրանց խօսակցութիւնը մօտեց ձա-
 պոնեայի աւազակութեան, յափշտակութեան և ուս-
 տիկանութեան տակ լինելու հարկաւորութեան վերայ,
 որ չ'սպանեն և չ'յափշտակեն (Թախանն)։

— Ի՞նչ ինչ կայ, ասաց նրան Բրունէն, ձայոնեա-
 յում ամենքը քաղաքից քաղաք մինչև անդամ զըօս-
 նելու ժամանակ, Առկանացիների հետ են դնում ձա-
 պոնեայի կայսրը կամենում է, որ իր բոլոր հպա-
 տակները և ձայոնեայ եկած օտարազգիքը պաշտ-
 պանուած լինին պահպաններով։

Ոչ մի տեղ լրատութիւնը այնքան ծաղկած չէ

ինչքան ձայոնեայում։ Ամենքը մէկվէկու են նայում
 և շատ անդամ ոչ թէ միայն ծառաններն են լրատ-
 սող այլ և մեծատան որդիք կամ մօտիկ բարեկամ-
 ներ։ Եւ այս Առկանացիք էլ ունին իւրեանց լրատե-
 ները։ Հէնց որ լրատը մէկին մատնում է թէ չէ՝ ա-
 ռանց քննելու խնդրն սպանել են տալիս։

Իւրաքանչիւր ձայոնացի մի ձախորդութեան
 ժամանակ ոչ թէ միայն իրա համար է երաշխաւոր
 այլ և իւր հիւրի և ամբողջ զիւրը համար։ Ս. յս էր ա-
 հա պատճառը որ իջևանի տէրը մեզ զիշերով շա-
 պով հանեց իւր տանից և ոստիկաններին մեզ օդնու-
 թիւն լրկեց որ մի ամբարդութեան ժամանակ մեր
 կեանքի պատճառով տուգանքի (штрафъ) տակ չ'ընկնի։

Իրանք իջան սարից և մտան Տօկայի դօն կամ
 մեծ ձանապարհը, որը ձայոնեայի միջով հարաւից
 հիւսիս ձգւում է։ Բրունէն և Պետրոսը յոգնած
 նստեցին մի քարի վերայ և կարդալով նրա վերայ
 նշանակած ձայոնական միջոնները՝ իմացան, որ դեռ
 շատ ձանապարհ կար մինչև Նիֆօնի կամուրջը, որը
 բոլոր ձանապարհի միջին կէտն էր։ Սերձակայ դիւ-
 ղում ոստիկանները հրամայեցին, որ Բրունէի և Պետրո-
 սի համար երկու ձի բերեն։ Հրամանը իսկոյն կատա-
 լուեցաւ։

Գիւղացիքը Հէին կարող հրամանը չ'կատարել
 որովհետեւ Առկանացիք իրաւունք ունէին նրանց ան-
 հնազանդութեան համար սպանել անդամ։

Չիանց ոսներին փոխանակ նալերի հազցրած էին բամբուկից շինած հողաթափներ: Բրունէն և Պետրոսը շատ ուրախացան ձիանց վերայ նստելուն, որովհետև սաստիկ յոգնած էին:

Մի փոքր առաջ գնալուց յետոյ կամելեայի և լեղակի բոյսերի միջով տեսան ձապոնական մեհեանները, (կռատուն) որոնց իւրաքանչիւրի մէջ քուրմը նստած խունկ էր ծխում շատուածներին: Մեհեանները այնպէս նման էին միմեանց ինչպէս երկու կաթիլ ջուր, ոչ թէ մեհեանները այլ և բոլոր դիւղերի և քաղաքների տները մի ձևի էին: Ամենայն տեղ սրածայր գոյնզգոյն տանիքները դուրս էին փայլիլում խիտ կանաչներից:

Մեր ձանապարհորդները դադարեցին վերջապէս մի թէյի տան առաջ, որից ձապոնեայում բաւական են:

ձապոնական թէյի տան մօտ կար մի գեղեցիկ պարտեզ, ուր քչքչում էր քարերի վերայ մի արծաթափայլ առու: Իսկ վերանդայի կամ տան դէմ ու դէմը կար մի պմբզ լճակ, որի մէջ արեգակի տակ սկիւ նման փայլող ձկներ էին խաղում: Լճակը շրջապատուած էր ծաղիկներով և փոքրիկ ծառերով, որոնք իւրեանց անուշահոտութեամբ քաղցրացնում էին օդը: ձանապարհները զարդարուած էր ձապոնական շքեղ անօթներով: Ամենայն տեղ շատրուաններից ջուրը հոսում զովացնում էր սաք օդը:

Լոկանացիք առաջարկեցին բարեկամներին, որ զովանալու և ամրանալու համար, լողանան. լողանալուց յետոյ նրանք սաստիկ ծարաւեցան: Պետրոսը ցոյց տուեց լիճը և բերանը: ձապոնացիք նրա ուզածը խիղոյն հասկանալով բերան մի տման լի ջուր, բայց հէնց որ տարաւ շրթունքները թէ չէ՝ զզուելով խիղոյն յետ տուեց—ջուրը տաքացրած էին: Բանը սա է, որ ձապոնացիք ցուրտ ջուր չէ: խմիչ, միշտ տաք, ուստի շատ զարմացան Պետրոսի անբաւական լինելուն: ձապոնացիներից մէկը կամենալով ցոյց տալ ջրի մաքուր լինելը, միանգամից բոլորը խմեց:

—Այս ինչ յիմար ազգ են, բարկացած ասաց Պետրոսը Բրունէին, մէկ րոպէ չ'կայ եկել են այստեղ թէ ինչ է զովանան, բայց այս տաք եղանակին եփ տուած ջուր են խմում:

—Դէհ ինչ արած, պատասխանեց Բրունէն, աւելել լաւ է գնանք թէյ խմենք, նախաձայնեք և շարունակենք ձանապարհներու:

Մի քանի րոպէից յետոյ նրանց ձիանքը արդէն պատրաստ էին պարտիզի դռանը. Բրունէն վճարեց իրա և Լոկանացիների համար և ձանապարհ ընկան: Արեւը մայր մտնելու վերայ էր և նրանք այլ ևս չ'կարողանալով դիշերը հասնել Սերքօ, գիշերեցին մի փոքրիկ քաղաքի «ճաս հազար տարուայ» նշանով հիւրանոցում: Պետրոսը, ինչպէս և անցեալ գիշերը,

վերցրեց շուտով մի մատա և դնելով իւր և Բլունէի
գլխի տակ շուտով քնեցին:

Միւս օր առաւօտը վաղ—վաղ նրանք շարունա-
կեցին իրանց ճանապարհը:

Պետրոսը շփոթուած և աչքերը լայն բացարած
նայում էր հեռու տեղեր, սպասելով տեսնելու մեծ և
հարուստ քաղաք Իերզօն:

Նրանք վաղուց մտել էին քաղաքը, բայց Պե-
տրոսը չէր նկատում, որովհետև ողջ քաղաքը զարդա-
րուած լինելով վրաններով, պարտէզներով, մեհեմաննե-
րով, ճապոնական պալատներով՝ աւելի մի ծաղկա-
զարդ ճոխ պարտիզի էր նմանվում, քան այժմեան մի
կանոնաւոր քաղաքի: Որքան նրանք քաղաքի խորքն
էին մտնում, ժողովուրդը այնքան բազմանում և այն-
քան փողոցները աւելի զեղեցկանում, և ճոխանում
էին: Ժողովուրդի մեծ մասը մտնելում էր Նիֆօնի կա-
մուրջին, որ ձգուած էր Օ. Գովայի վրայ: Այս անեծ
գետը որ Իերզօնն երկու հաւասար մասն է բաժա-
նում՝ միակ ջուրն է ողջ քաղաքի:

Չնայելով փողոցների լայնութեան, ժողովուրդը
այնքան շատ էր, որ անցնողը պէտք էր իւր փայ-
տով նրան խփի, որ ճանապարհ բաց անի իրա համար:
Մի կողմը ժողովուրած էր ժողովուրդոց պարսպ մասը,
խակ միւս կողմը բեռնակիրների բազմութիւնը, ծանր
շալակը ուսերին և երկար հաստ փայտը ձեռներին:

Սրանց մօտ գալիս էին բեռնաւորուած սպիւրը,
կամ ամբողջ կարաւաններ բեռնաւորուած ձիաներով:

Ահա բարեկամներն էլ մտան կամուրջը, որ խա-
կապէս չորս կամուրջից է բաղկացած: Նաւակներով,
ծածկուած գետի, բլուրների երկայն շարքերի և գե-
տի ափին կանգնած Փուզի-Նամայի տեսքը՝ մի շատ
գեղեցիկ տեսարան էր ներկայացնում:

Ահա գնացին կրպակների (զուքան) և սնների
կարգը: Պետրոսը յափշտակուեցաւ հիացելից տեսնե-
լով զարմանալի կերպով փողակրից փորած պատկեր-
ները, ձեռագործերը, խաղալիքների կրպակները,
հրապարակները, ուր ձապոնացիք շալքով նստած ա-
ծիլել էին տալիս իւրեանց կոլոլ պուխները: Բլունէն
կամենում էր որքան կարելի է շուտով անցնի այս
բազմամարդ փողոցներից և շուտով լինի իւր մօր
մօտ, բայց մի քանի կրպակների առաջ կանգնեցաւ
Պետրոսի բազմաթիւ հարցերին և հետաքրքրութիւնը
մանրամասնօրէն լքցնելու համար: Հագլու թէ նրանք
անցել էին կամուրջից, որ մտան ձկնեղէնի վաճառանո-
ցը՝ որտեղ ծախուում էին բազմաթիւ պէս պէս ձկներ.
շանաձուկ, ծովակով, ծովաձի և ամենայն տեսակ ծո-
վային բոյսեր և կենդանիներ, ինչպէս հնդկական
խոզ, կրեայ, կակղամիս կենդանիներ (МОЛЛОКА) և
ուրիշ զանազան տեսակ ջրային կենդանիք: Բարեկամ-
ները շուտով անցան վաճառանոցից և խեղոյն հե-
ռուից տեսան ծովը և նաւահանգիստը որտեղ
պէտք է նաւակ նստէին ու գնային Լոկագամա:

Յանկարծ նրանք պատահեցան մի ամբողջ գունդ

դին օրու ամ զօրքի զե՛ս յի՛ն, Կէ՛ս յի՛ն աղաղակեցին
 ոտականները: Բազմութիւնը ճեղքուելով մե՛ծ ճանառ
 սրար՝ բաց արաւ: Երբ զօրքը անցնում էր ամենքը
 ծալբուտակ նասած ցածր խոնարհուով էին: Ախայն
 մի նուաստի չկամեցաւ պահպանել այս օրէնքը և
 ուղեղ գնաց զօրքի դէմ:

Պահպաններինց մէկը խոր զաւազանով այնպէս
 խփեց նրան, որ նա ուշաթափուելով վեր բնկաւ:
 Հանկար վերջացաւ, Բրունէն և Պետրար մօտեցան
 թշուառին: Նա ուշաթափուած էր հարուածից:

— Էլ չլաւ է, որ փայտը դիմին դիպաւ, ասում էր
 բազմութիւնը, եթէ ոչ սպանել անգամ կարող էին
 իւր անհնազանդութեան պատճառով:

— Իսկի, Բրունէ, ասաց Պետրար, կարծես թէ
 սա այն ծերուկ նուաստին է, որ ալեկոծութեան
 ժամանակ աղօթում էր մեզ մօտ:

— Այո նա է, ախ թշուառ:

Նուաստին փոքր առ փոքր ուշեւելաւ և սկսեց
 ուշով նայել երկու բարեկամներին:

— Ես կարծում էի, որ դուք էլ մնացած նասորդ
 ների և նուաստիների հետ բնկալեցաք և թէ միայն
 ես էի որ նաւապետի հետ աղատուեցայ, ասաց նա
 վերջուպէս աստիկ քամին մեղ ձրեց արեւածուած
 ծովը, ուր բաւական ժամանակ լող տալուց յետոյ
 մեր բաղդից հանդիպեցանք մի կոսովաւած մակոյկի
 գրով հասանք ափը անպտուկան ձկնորսները ասին

մեր թշուառ ցրու թիւնը անանկով, իսկոյն օգնու
 թիւն հասան և աղատեցին: Թեթաղարար ա մի կո
 սիկ փող չունիք ուստի և շատ նեղ քրոթեան մէջ
 ենք: Այտեղ ոչ մի ձերուական նա չէ գտրեա, իսկ
 Լոկազամն ցնալու համար ոչ մի միջոց չունինք: Ե
 կէք նաւապետի մօտ նա այն պիին շատ ակտը
 նստած է, որ չի կարող տեսնել Լոկազամն:

— Տար մեզ իսկոյն նաւապետի մօտ, ասաց Բրու
 նէն: Մենք կ'տաննէք թէ քեզ և թէ նրան Լոկա
 զամն: Փառք Աստուծոյ, բաւականի փող կայ մօտս,
 ամենիս էլ կ'բռնակամանայ:

Թերունի նուաստին ուրախութիւնից արտաս
 վում էր:

Ճանապարհորդները ափը հասան, վերցրին իւ
 բանց հետ նաւապետին և ճանապարհ ընկան մի
 թեթեւ երկար մակոյկով: Թիւապները իւրեանց ու
 ժեղ ջրոտ ձեռներով մի քանի անգամ թի խփեցին
 ջրին և մակոյկը ճեղքելով նրան առաջ բնկաւ: Նը
 բանք հանդարտութեանք ձխում էին և միայն կրքեմն
 մի թէթեւ թի էին խփում ջրին: Բրունէն նստած
 երկար ժամանակ նայում էր մակուկապարներից մէկին,
 կարծես թէ նրա դէմքը իրան ծանօթ էր: Նա
 փօսք բաց արաւ Լոկանայինի վերայ և հարցրեց
 թէ ինքը ևս Լոկանայի է և թէ ճանաչում է Մա
 սան քաճառականին: Մեղուկապարը պատասխանեց
 թէ ճանաչում է և թէ այն առաւօտը տեսել էր Մա

տնին, որ նայում էր նաւահանդիստը իւր նաւերից մէկը բեռնաւորելու համար:

— Ենորհակալ եմ Քեզանից Աստուած իմ, ո՛հ ինչով կարող եմ Քո այգեքան բարութիւնների փոխարէնը վճարել, աղաղակեց Բրունէն գրկելով Ատորոսին. մենք միմեանցից էլ երբէք չենք բաժանուիլ:

է.

Արեգակը արդէն բարձրացել էր ծովածոցի վերայ, որի մօտ երևեցաւ Լոկադաման ինչպէս մի կանաչ ծաղկազարդ պարտէզ: Ծովածոցը ժողովկուած էին եւրոպական առագաստաւոր նաւեր, Չինական ջոնկաներ (մակոյկ) և ապրանքներով բեռնաւորուած բազմաթիւ շոգենաւեր:

Բազմաթիւ կայմերի միջից երևում էր ձապոնական և Եւրոպական տները քամու մէջ ծածանուող գոյնզգոյն գրօշակներով (բայտաղ): Նաւահանդիստը շրջապատող Եւրոպական տների մէջ երևում էր նոյնպէս Բրունէի հօր տունը, որ իւր շքեղութեամբ նմանում էր չորս կողմը կանաչով պատած մի իշխանական պալատի: Տունը գրտեի կողմից ձապոնական ձևի էր, ունէր սրածայր կտուր և մեծ լայն վերանդայ. իսկ ներսը բոլորովին Եւրոպական ձևի էր:

Այս ամբողջ սենեակներից մէկի մէջ, նոյն բուպէին տանտէրը գրասեղանի մօտ նստած՝ ստուգում

էր իւր հաշիւները: Նրա երեսը բոլորովին կնձռուած էր. խորն ընկած աչքերից նկատելի էր մեծ անհասգասութիւն: Այտերը կարմրած էին սաստիկ տենդից:

Նա անհամբերութեամբ գիրք-գրքի ետեից վերցնում էր, թերթում, Լբջնում էր ամբողջ երեսներ թուանշաններով և նորից սկսում էր հաշուել: Կարծես թէ նա իւր բոլոր կեանքը թուանշան համընթաց էր անցկացրել. ամբողջ մարմնով դողդողում էր ինչպէս տենդում, իսկ սիրտը այնպէս բաբախում էր, որ նրա իւրաքանչիւր զարկը լսվում էր դատարկ սենեակում:

Յանկարծ թռչելով իւր տեղից, յուսահատութիւնից պոկեց իւր մազերը և աղաղակեց. «Մնանկ, մնանկ». Մի բուպէի մէջ նա մեռելի պէս գունատուեց և համարեա շքմած ընկաւ բազկաթոռի վերայ:

— Տէր Աստուածը պատժում է ինձ, սաստիկ անբախշելով թոյլ ձանով ասաց նա: Մի քանի բուպէից յետ կրկին նստեց իւր գրասեղանի մօտ: Շատ կարելի է դեռ ես բոլորովին չեմ սնանկացել, ասում էր նա խաղաղ ձայնով: Այո եթէ Բրունէն իմ նամակս ստանալու պէս վերցնէ նշանակած գումար դրամը Հոլլանդական և Համբուրգական գրամանոցից: Նա յիմար չէ և կարող է կատարել իմ պատուէրս:

Լսելով այս խօսքերը նա բաց արաւ պարտիզի կողմի պատուհանը և սիգարը տանելով բերանը հրամայեց, որ ուրժ՝ բերին իրան: Այսպէս երկար ժամանակ

նստած նայում էր կապոյտ ծոփը, որի վերայ լողում էր նոյն բոպէին նրա որդին:

Նրա ամուսինը, որ մի խելօք կին էր, մասնաձախել մէջ արթուն պարկած՝ զոտարձանում էր ճաշուայ քնից յետոյ: Նա բոլորովին առողջ էր, բայց միայն այն քնքոյշ ամուսիններից՝ որ մի շփոթումից իսկոյն վախենում էր:

Ե՛հա այդ դուրսեան մէջ էր, որ տան դուռը զարկեցին: Ճապոնական սպասաւորները յայտնեցին հրեւի գայլուստը: Իսկոյն նա լսեց իրա մտեցողի ոտների քայլը: Էլինա, լինա, աղաղակեց նա, ո՞վ որ է ասա, որ ոչ դի այժմ չեմ ընդունիլ, լսում ես: Բայց ո՞ւր է այս ծոյր. ո՞վ է իմանում ինչ անկիւնում է մտնում: Թօսքը դեռ չէր վերջացել որ դուռը լայն բացուեցաւ, սենեակը վազեց Բրունէն և պինդ գրկեց իւր մօրը: — Ե՛հայրիկ, ի՞նչ ես անում Լինային, դու տեսնում ես, որ ես եմ այստեղ քո մօտ. ես քո Բրունէն եմ, որին կանչեցիր:

— Ե՛խ, սիրելի Բրունէ, ինչպէս ես բաղբաւոր եմ, որ դու կրկին ինձ մօտ ես... Աստուած իմ ճշմարիտ կ'մեռնէի խոսվութիւնիցս:

— Ներքի ինձ, մայրիկ, ես երբէք չեմ մտածել քեզ արտանցնել իմ ուշ գայլօս. խնդրեմ ասա դու էլի հիւանդ ես:

— Ել ո՛ւր կարծում եմ որ բոլորը լաւ կ'անցնէ: Բայց տեսնում ես, որ այնպէս ուժից ընկած եմ, որ

չեմ կարողանում մի երեխայի ձայն անգամ հանել, պատճառը այն է, որ իմ սիրելի երեխայքս ինձ մօտ չեն: Ա՛խ իմ ջղերս բոլորովին խանգարուած են... ասաց մայրը և թուլացած թեքուեցաւ բազկաթոռին: Բրունէն տարակուսութեան մէջ էր, նա չգիտեր թէ ի՞նչ մտածի իւր մօր համար և չէր համարձակվում աչքերն բարձրացնել անգամ իւր բարեկամների վրայ, որոնք իրա հետ մտել էին սենեակը: Ծանր և երկար լռութեան տիրեց:

Ե՛հա մայրը վոքք առ փոքր հանգարտուեցաւ և սկսեց նայել դեղեցիկ Բրունէին:

— Ե՛րբ գիրկս, որդիս, ասաց նա բարձրանալով բարձրի վրայ և սրբելով կոթակաթեւող արտասուքը: Բայց ի՞նչու ես այդպէս, այդ ի՞նչ շորեր ես հագած, հարցրեց նա հանդարտ ձայնով և քեզ հետ եկողները ուղքիւր են:

— Սաստիկ մրրիկը մեր նաւը խորտակեց, մայրիկ, և մեր բոլոր ունեցածը ջրի տակը գնաց, միայն մեզ չորսիս ձեր Աստուածք մի հրաշքով փրկեց:

— Ե՛խ, ի՞նչու Աստուծոյ, մի պատմիր այդպիսի զարհուրելի պատմութիւն... Թող ինձ այժմ զնա քո հօրդ և քոյրերիդ մօտ և սպաս արի այստեղ:

— Ե՛յո՛ւ և այդպէս ցանկանում եմ, որտե՞տե՞մ եմ և սաստիկ անբաշխելով արտաստիանեց Բրունէն: Ո՞ր սենեակումն է հայրս, հարցրեց նա սպասաւորներից մէկին, առաջնորդիւր մեզ այնտեղ:

— Ես իրաւունք չունիմ նրա մօտ գնալու, պատասխանեց ծառան, ոչ թէ միայն ես այլ մինչև անգամ իւր հարազատ որդիքը:

— Գնա ասա տիրոջդ, որ նրան կամենում է տեսնել նա՝ որին մի քանի տարի է չի տեսել:

Ծերունի Մասնը մի քանի րոպէից յետոյ երևեցաւ:

— Ի՞նչ կայ, Բրունէն այստեղ է, աղաղակեց նա տեսնելով իւր որդուն: Ա՛խ անբաղդ զաւակ, կրբ թողիւր Լէյպցիգը: Արդեօք ստացար իմ նամակս: Բայց ինչու ես այդպէս. ինչու ես այդ վատ շորերը հագած, դու ենթարկուեցար նաւաբեկութեան: Ա՛խ Աստուած իմ, Աստուած իմ, բոլորը կորաւ:

Ծերունին կրթնեցաւ բազկաթուփին: — Բրունէն շփոթուեցաւ և տարակուսութեամբ պատասխանեց, «Իմ գալուս պատճառը մօրս նամակն էր, նա ինձ գրել էր, թէ դու անլուր անյայտացել ես, քո նամակ գրելդ առաջի անգամն է, որ լսում եմ»:

— Ուրեմն նշանակում է բոլորը կորաւ և ես մի թշուառ մարդ եմ, յուսահատութեամբ աղաղակեց Մասնը, ձեռներով երեսը ծածկելով:

— Ա՛խ ինչ է պատահել, քաղցրութեամբ հարցրեց Բրունէն, բռնելով իւր հօր ձեռքը: Ես ճշմարիտ ոչինչ չեմ կարողանում հասկանալ:

— Ինչ է պատահել, կրկնեց հայրը բարձրացնելով

գլուխը: Այդ րոպէին արեգակի փայլուն ճառագայթները լուսաւորեցին Պետրոսին:

— Սա ո՞վ է, շտապով և գունատուելով հարցրեց Մասնը ցոյց տալով նրան:

— Սա մի գիւղացի է Պետրոս Մաուրէր անունով, որին աւելի շտտ եմ սիրում քան...

— Ո՛հ Աստուած իմ, Աստուած իմ, աղաղակեց Մասնը և խելագարուածի պէս դուրս թռաւ սենեակից:

— Այս ի՞նչ է նշանակում, շփոթուած հարցրեց Բրունէն. դառնալով իւր մօրը:

— Ճշմարիտ ես ոչինչ չեմ կարողանում հասկանալ, պատասխանեց մայրը: Այս քանի ժամանակս նրա բնութիւնը բոլորովին փոխուած է: Վերագառնալուց յետոյ ամբողջ օրերով կողպած սենեակում և համարեա առանց կերակրի է մնում և ամեն մի հարցմունքին կարճ կերպով այդ կամ ոչ է պատասխանում:

— Բայց չ՛գիտեմ թէ նա ո՞ւր գնաց:

— Ո՛չ, նա իւր վերագառնալուց յետոյ ինձ ամենեւին չէր յայտնում. բայց միայն այն ժամանակից սկսած ես մեր դրամարկղապետին (кассиръ) և Տօին ոչ մի տեղ չեմ տեսել:

— Կրկին այդ Տօն, էլ ուրիշ ոչինչ չ՛գիտեմ:

— Ո՛չ, ոչինչ, պատասխանեց թոյլ ձայնով մայրը և թուլացած թեքուեցաւ բազկաթուփին: Լինան էլ նրա կողքին էր պարկած: Ի՞նչ պէտք էր արած:

Բրունէն ինքը պէտք էր հրամայէր որ իրա և իր ընկերների համար հաց բերէին: Այսպիսի անհրաժեշտ ընկալութիւնից ոչ մէկը չհամեցաւ մնալ: —

— Իւրք ինձ անարգում էք, ասաց Բրունէն նաև ւաստափն և նաւաստափան, թշուառութիւնները ամենայն կողմից պատած են ինձ, այդ բաւական չէր դուք էլ մի կողմից էք համեմուտ՝ ձեր մերժումով ինձ արեւոյնել: —

Նաւապետը և նաւաստին համաձայնուեցան մնալու և նրա հիւրասիրութիւնից անշափ շնորհակալ եղան: — Իւրք այնպէս արեւել էք, ասաց նաւաստափն շարժուած, որ իմ կեանքը քո համար ջրի և կրակի մասանց կանեմ: —

Պետրոսը նաւագետից և նաւաստիոց աւելի դժուարութեամբ էր խօսուան: Նա տուժում էր, որ չէր կարող այլ ևս մնալ մի այնպիսի հարուստ անուան, որովհետև Բրունէն արդէն առողջ է և ապահովուած և էլ հարկաւորութիւն չունի իրա օգնութեան: —

— Ի՞նչ ևս մտածուած ասում էր նրան Բրունէն, դու կարծում ես որ այստեղից մէնտի կ'զննու, ոչ իմ բարեկամն էս կ'ըզննու բոլորը՝ հարստութիւնը, ծնողքը, ամենը ինչ ունեմ և կ'զամ քեզ հետ: Իմ կեանքս քեզ եմ պարտաւան: Իսկ դու ինչ է կամենում ես թողնել ինձ անօգնական, այսինքն այն բոլոր պէի՞ն՝ երբ շատ կարելի է ամենից շատ հարկաւորութեան ունեցայ քեզ: —

— Ես մի կողմա և տգետ ղեւղացի եմ, պատասխանում էր Պետրոսը, և չեմ կամենում ձեզ մի որ և իցէ զնա հասցնել իմ այտեղ մնալով: Բայց երգվում եմ որ քեզ էլ չեմ թողնիլ, երբ կ'հարկաւորուես իմ օգնութեան: —

Այն օրից անցաւ մի քանի օր: Նաւապետը և նաւաստին տանը չէին: Բրունէն մայրն էլ արդէն հանգարտուած լուծ էր իւր որդու և Պետրոսի արած ճանապարհորդութիւնը: Նա անգաղար զանգատվում էր Բրունէից որ ռամիկ Պետրոսը իրանց հետ սեղան է նստում և միշտ էլ Բրունէի հետն է լինում: Լախ մայրիկ, ասաց միանգամ Բրունէն, լսե՛լ եմ, որ իմ հայրս առաջ ռամիկ էր, չէ՞:

— Այո՛ ճշմարիտ է: —
— Ի՛նչ, եթէ դու ամուսնացար մի գիւղացու վերայ, ասպ ի՛նչու չես կամենում ռամիկի հետ սեղան նստել: —

Այն բոլորից մայրն էլ ոչինչ չէր խօսում որդու հետ դրա մասին այլ զգլում էր Պետրոսից: Բրունէն իւր բարեկամի և երեխայոց հետ ամենայն օր գուրս էր գալիս իրանց պարտեզը և այնտեղ անց էր կացնում ամբողջ օրեր, վերագառնալով միայն թէ՛յի և ճաշի Ժամանակ: Մասնը Բրունէի վերագառնալովն միշտ փակվում էր սենեակում և ոչ ոքի չէր թողնում իր մօտ: Մի անգամ երեկոյեան Ժամանակ Բրունէն պարտեզում պատահեց իւր հօրը: —

«Ուր է նա» հարցրեց զողորմուն ձայնով:
 — Ո՞չ, Պետրոսը, նա տանն է երեխայոց մօտ:
 — Ա՛խ, եթէ ինձ սիրում ես, ղէ՛հ ասա՛, ինչո՞ւ
 համար է նա եկել, ասաց հայրը կամաց ձայնով և
 վաղեց տուն իւր սենեակը: Բրունէն արձանացած
 կանգնեց, նա չէր հասկանում, թէ Պետրոսը ի՞նչ է
 արած իւր հօրը, և թէ ինչո՞ւ է նա նրանից վա-
 խննում: Ա՛խ, մի՞թէ խեղճ հայրս անբաղդութիւնից
 խելագարուել է: Յանկարծ ո՞վ որ էր մօտենում էր
 նրան: Բրունէն տեսնելով Պետրոսին հեռացաւ նրա-
 նից: Տան մէջ երկիւղալի անկարգութիւններ կային.
 ոստիկանութիւնը գրի էր անցնում տան բոլոր գոյքը:
 Բրունէն կամեցաւ մտնել հօր սենեակը, բայց դուռը
 և պատուհանները կողպած էր: Նա խնդրեց ոստի-
 կաններին, որ մի օր գոնե՛ս հանգիստ թողնեն իւր
 հօրը: Ոստիկանները դուրս գնացին: Միւս օրը Պե-
 տրոսը գնաց ծովը լողանալու և այգու միջով վերա-
 դարձաւ: Յանկարծ նա տեսաւ որ մէկը իրանից փախ-
 չում է: Վազեց նրա ետեւից և նրան աւազակ կար-
 ծելով բռնեց շորերից:

— Թո՛ղ ինձ, թո՛ղ ինձ, աղաղակում էր զարհու-
 րանքով ծերունի Մասոնը: Պետրոսը բռնեց նրա ձեռ-
 քերից. Մասոնը սաստիկ երկիւղեց վէր ընկաւ: Պե-
 տրոսը խկոյն վազեց տուն օգնութիւն կանչելու և
 Մասոնին շալկած բերաւ իւր սենեակը: Եկաւ

բժիշկը, արին առաւ և տուեց հանգստութիւն
 պատճառող մի քանի դեղեր: Այդ հիւանդութիւնից
 ծագեցաւ և ջղային այրող տենդը: Մասոնը տաքու-
 թիւնից շփոթուած միշտ ղէ՛ն էր տալիս: Անցաւ
 ութ օր. նա փոքր առ փոքր առողջանում էր: Երբ
 բոլորովն առողջացաւ, կանչեց իւր մօտ իւր ամուս-
 նուն, բոլոր երեխայոց և Պետրոսին, որ ամենքին
 զարմանք պատճառեց:

Ը.

— Իմ անունս է Հէնրիկոս Մաուրէր, սկսեց նա,
 «Մասոն» Ծրանսերէն նշանակում է Մաուրէր: Ես
 Բրունէի բարեկամ Պետրոսի հօրեղբայրն եմ, թէև
 չ'կարծեմ, որ նա ինձ այլ ևս հօրեղբայր կանչէ:
 Նրա ծնողքը արդէն պատմած են նրան բոլորը և
 նա ատում է ինձ.

— Բայց ո՛չ, մեռնելիս նրանք ինձ կտակեցին, որ
 քեզ հաղորդեմ, որ իրանք մեզ ներեցին. «Պետրոս, եթէ
 դու որտեղ որ պատահես քո հօրեղբօր, ասա՛ որ
 մենք նրա բոլոր չարութիւնները ներեցինք և կ'աղօ-
 թենք Աստուծուն, որ նա ևս ներէ»:

— Այսպէս մեռան նրանք, աղաղակեց Մասոնը
 թափելով արտասուք, և ես չեմ կարող նրանց բարու-
 թիւնը փոխարինել: Նրանք ինձ ներեցին և աղօթում
 են երկնքում ինձ—մեղաւորիս փրկութեան համար:

Ահա՛ Տէր Աստուածը օրհնում է նրանց բոլոր լուսնած թեան համար, իսկ ես արժանի չեմ թողութեան:

Մասնը մի փոքր ժամանակ լուսն ստամ միւս տաճանաց մէջ ընկղմած էր:

— Իմ եղբայրս և ես մի հարուստ դիւղացու որդիքն ենք: Նա կամենալով որ իւր մահից յետ իւր երկիրը կտօր կտօր չլինի, բոլորը կաակեց մեծ որդուն: Այսպէս որ ես, որովհետև փոքրն էի շինեցին վաճառ աւան:

Աւաճառականութեան կերպը սովորելու համար, ինձ տուին մեր դիւղն մի հիւրանոցի հարուստ տիրոջ: Փոքր ժամանակից յետոյ ծնողքս մեռան:

Եղբորս ընկաւ տունը, գաշար և ամենը ինչ նրան կտակած էր. իսկ ինձ մի փոքրիկ դուկնոր:

Եւս առևտուրս սկսելու համար, նրանից փող խնդրեցի, մտածելով որ հետոյ հետե կ'ուամ և էլ երկար չմտածելով մի փոքր ապրանք առայ: Բայց այդ առևտուրս չ'շարունակեցի, որովհետև հարստութիւն չունէի գրողներով աշխատել: Ուստի սկսեցի շահադիտութեամբ (скупщи́на) պարտախի գործս լսն առաջ էր գնում, այնպէս որ օրից օր հարստութիւնս դիւղում էր:

Եղբայրս մեծ վստահութեամբ ամենոյն խնդիրքս ուրախութեամբ կատարում էր: Ես ծախեցի նրա մի կարծածը և ստացայ վարձ 20,000 տոմէր, օրի մի մասը խնդն գցեցի Լոնդոնի գրողները,

իսկ միւս մասը տուի մի քանի հարուստներին շահախ: Այդ լողից ես հարուստների շարքն ընկայ:

Եւս և Լոնդոնայ վաճառականութիւնս ինձ շատ չնչ չին թուեց, կ'ընամ Ամերիկայ, մտածում էի ես, և մեծ վաճառականութեամբ կ'պարպակեմ: Ախտն չէ, որ այսպիսի հարստութիւնս այս առակ տեղում գործ ածեմ: Երկիրս ինչպէս ինչպէս մայրամորսս ամարս:

Մի քանի օրուայ մէջ բոլոր հաշիւներս վերջացրի և ճանապարհ ընկայ դեպի Ամերիկա: Այնտեղ ես աւելի հարստացայ, բայց մոռացայ աղքատ եղջօրս: Այժմ եմ յիշում թէ ինչպէս վատ վարուեցայ նրա հետ: Աշխարհս չէ՛ Պետրոս, որ քս հայրը բոլորովին թշուառ ու խեղճ դրութեան մէջ մեռաւ:

Պետրոսը տրամութեամբ կամեցաւ պատասխանել որ իւր հայրը բոլորովին աղքատ ու թշուառ վիճակի մէջ մեռաւ, իսկ մայրը վշտից զերեզման մտաւ և թէ ինքն էլ իւր քրոջ հետ որբ է և ստիպուած են օտար մարդկերանցից օգնութիւն խնդրել: Բայց երբ ուզում էր ասել յանկարծ աչքը ընկաւ Բրունէի վերայ, որ ամօթից կարմրած էր և չէր համարձակուում աչքը անդամ բարձրացնել:

— Նրանք ազնիւ և աշխատասէր մարդիկ էին, պատասխանեց Պետրոսը, ուստի Տէր Աստուածը պահպանեց նրանց վարհուրելի թշուառութիւններից:

— Ոչ, նրանք մեռան թշուառ դրութեան մէջ: Ինչպէս իմ հարստութիւնս օրից օր առկանում էր,

Ահա՛ Տէր. Աստուածը օրհնում է նրանց բոլոր լուսու-
թեան համար, իսկ ես արժանի չեմ թողութեան:

Մասնը մի փոքր ժամանակ լուս նստած մը-
տածմանց մէջ ընկղմած էր:

— Իմ եղբայրս և ես մի հարուստ դիւրացու որդիքն
ենք: Նա կամենալով, որ իւր մահից յետ իւր երկի-
բը կտոր կտոր չլինի, բոլորը կտակեց մեծ որդուն:
Այսպէս որ ես, որովհետեւ փոքրն էի՝ շինեցին վաճառ-
ուական:

Այ՛ն աճառականութեան կերպը սովորելու համար,
ինձ տուին մեր դիւղն մի հիւրանոցի հարուստ տի-
րոջ: Փոքր ժամանակից յետոյ ծնողքս մեռան:

Եղբորս ընկաւ տունը, գուշար և ամենը ինչ
նրան կտակած էր. իսկ ինձ մի փոքրիկ գումար:

Ես առևտուր սկսելու համար, նրանից փող
խնդրեցի, մտածելով որ հետոյհետէ կ'տամ և էլ եր-
կար չ'մտածելով մի փոքր ապրանք առայ: Բայց այդ
առևտուրս չ'շարունակեցի, որովհետեւ հարստութիւն
չունէի գրոշներով աշխատել: Ուստի սկսեցի շահագի-
տութեամբ (сберечь) պարտապէս գործս լռն առ-
ուած էր գնումս այնպէս որ օրից օր հարստութիւնս
զիջւում էր:

Եղբայրս մեծ վստահութեամբ ամենոյն խն-
դիրքս ուրախութեամբ կատարում էր: Ես ծախեցի
նրա մի կարածը և ստացայ վարձ 20,000 տալեր,
օրի մի մասը իսկոյն դրեցի և տիրանի դրամանոցը,

իսկ միւս մասը տուի մի քանի հարուստներին շահով:
Այդ րոպէից ես հարուստների շարքն ընկայ:

Առաջուց վաճառականութիւնս ինձ շատ չըն-
չին թուեց, կ'զնամ Ամերիկայ, մտածում էի ես, և
մեծ վաճառականութեամբ կ'պարտապէս: Ախտո՛ւ չէ, որ
այսպիսի հարստութիւն այս աամիկ տեղում գործ
ածեմ: Վերջոյնս խոյմն'բոսգասմն մայանոյտնս սամ

Մի քանի օրուայ մէջ բոլոր հաշիւներս վեր-
ջացրի և ճանապարհ ընկայ դեպի Ամերիկա: Այն-
տեղ ես աւելի հարստացայ, բայց մոռացայ աղքատ
եղջօրս: Այժմ եմ յիշում թէ ինչպէս վատ վարուե-
ցայ նրա հետ: Ինչմարիա չէ՛ Պետրոս, որ քս հայրը
բոլորովին թշուառ ու խեղճ դրութեան մէջ մեռաւ:

Պետրոսը տրամութեամբ կամեցաւ պատասխա-
նել, որ իւր հայրը բոլորովին աղքատ ու թշուառ
վիճակի մէջ մեռաւ, իսկ մայրը վշտից գերեզման
մտաւ և թէ ինքն էլ իւր քրոջ հետ որբ է և ստի-
պուած են օտար մարդկերանցից օգնութիւն խնդրե-
լու: Բայց երբ ուզում էր ասել, յանկարծ աչքը ըն-
կաւ Բրունէի վերայ, որ ամօթից կարմրած էր և չէր
համարձակվում աչքը անգամ բարձրացնել:

— Նրանք ազնիւ և աշխատասէր մարդիկ էին, պա-
տասխանեց Պետրոսը, ուստի Տէր Աստուածը պահ-
պանեց նրանց պարհուրելի թշուառութիւններից:

— Ո՛չ, նրանք մեռան թշուառ դրութեան մէջ:
Ինչպէս իմ հարստութիւնս օրից օր աւելանում էր,

այնքան խղճմտանքս թուլանում էր, որ մինչև անգամ մի գութ չունեցայ զէպի նրանց: Ես իմ վարմունքս իրաւացի էի կարծում և բոլորովին հաստատ մնացի նրանում: Եւ այդ բաւական չէ, չամանեցի անգամ եղբօրիցս ստացած փողը ու բանալու: Այն միջոցին երբ իմ հարստութիւնս, ահագին գումարի էր հասել, մի նաւ ձագոնական մետաքսեղէններով ուղարկեցի Եւրոպա և շատ վատահոգեցով իմ բազդին չապահովացրի նրան: Նաւը ընկղմեցաւ: Երկրորդ նաւը որ նրա ետեւցին էի ուղարկել՝ մրրիկից խորտակուեցաւ, երրորդն էլ շատ ուշ հասաւ: Այնտեղ ես կորցրի իմ հարստութեանս կէտը: Բայց որպէս զի չեմացուի իմ մաստաւածս, էլի նոյն աստիճանով շարունակեցի վաճառականութիւնս:

Իմ առած ապրանքներն զինք վճարելու և նոր ապրանք առնելու համար՝ հաւաքեցի մնացած 300,000 տպէրս և յանձնեցի իմ դրամարկղապետ Եմիլիոսին. որին մի հաւատարիմ մարդ էի համարում:

Միանգամ նա եկաւ ինձ մօտ և ասաց. «Թոյլ պահէք ինձ Տօփ հետ որսի գնալու... Ահա դրամարկղէ բանալին: Եւ ամենեին չկատարեցի մանուանք որ Եմիլիոսը շատ սիրում էր սրտորդութիւն, թոյլ տուի: Այն օրը փողի մասին ինձ մօտ ոչ որ ընկաւ և ես պատճառ չունեցայ դրամարկղս բանալու: Միւս օրը ստաւարը եկան ինձ մօտ պարսպաններ: Ես բացի դրամարկղս, բայց նա — գարգախ էր: Հագել թէ կա-

րողացայ ինձ զսպել: Հարցրի, թե ու է Եմիլիոսը նա միւս օրից տուն չէր վերադարձել: Ես ուղարկեցի Տօփ ետեւից բայց նա էլ չկար: Եւ յարտա մտնելու պահուր բանից անցել էր: Ես վճարելով պարտաւ տէրներն իմ անձնական գումարիցս, հեծայ ձիւ ու գնացի անպիստաններին որոնելու: Ծառք օր շարունակ թափառում էի Նիֆօնում նրանց հետքը անգամ ոչ մի տեղ չէր երևում:

Ահա այդ ժամանակն էր, երունէ, որ մայրըդ քեզ զբեց որ վերադառնաս ձագոնեան: Ամէնքը կարծում էին, որ յուսահատութիւնիցս ինձ կ'սպանեն, բայց ես ինձ քաջ ու անողջ ցոյց տուի, հաւաքեցի վերջին միջոցներս և վճարեցի ամենամեծ համբեր պարտանքներս:

Իմ մետաքսեղէնով լինաւս բաւական չէր հարկաւորութեանս, ուստի երունէ քեզ նամակով պատուիրակցի, որ վերցնէիր Հելլոնդեայի և Հաւաւուր գիւ պամանացում եղող մեծ գումար փողը և ուղարկէիր արտեղ ինձ վերայ, իմ աւետարիս համարը այց գու ընկելով ձանապարհին չստացար նամակս:

Ահա այդ միջոցին յիշեցի անբաղդ եղբօրս ու ինչո՞ւ պետեց որոնել ինձ, ոչ զի չէրները և ոչ ցեւրիկները խաղաղ րուէ ունէի: Երևակայութիւնը՝ թէ Տէր Աստուածը իրարացի է պատժում ինձ, իմ եղբօրս թշուարտոյնելու պատճառով անձանեկ էր: Զանկարծ մի զարհուրելի լուր բերին թէ իմ

վերջին նման խորոսկոսեցաւ Տիֆօնից: Եւ ընկոյ: Իբրև ինչքան զառաջագոյն թեամբ մնացածներս ժողովեցի և սկսեցի ստուգել հաշիւներս: Սարապիով տեսայ որ մասնակէմ: Միայն վերջին յոյսս քեզ վերայ էր Բրունէ, բայց դու նոյն բողոքին մտար տուն: Արջին յոյսս էր կորաւ: Եւ կրթ տեսայ Պետրոսին, հազիւ կարողացայ զսպել ինձ անբասակեղոց: Եւ երկիւղեց միայն զիշերները եւ զուրս զալիս պարտեղը: Էի համարձակելում ոչոքի հետ խօսելու: Եւ այսպէս:

Մնացածը դուք արդէն զիտէք, եւ կարծում էի, որ այն հիւանդութիւնս ինձ պէտք էր զվէր կեանքիցս, բայց Տէր Աստուածը ներեց զղջացող մեզանորմէս: Ինչպէս յայտնեց ինձ զայն յիշողս:

Մասնը լուց: Ոչ ոք չէր համարձակում ընդհատել համոզիստոր լուծութիւնը: Եւ այսպէս:

Ներողութիւն եմ խնդրում իմ ձեզ արած բոլոր չարութիւններիս, ներեցէք ինձ, կրկնեց Մասնը: Պետրոս, ներում ես արդեօք քո հօրեղբորը, որ քո և բոլոր ընտանեացի թշուառութեան պատճառ եղաւ: Այս եթէ կարողանայի իմ հարստութեանս դնէ մի մտար ազատեց այն ժամանակն իմ եղբորիցս անացած վերջին կողմին անպամ կ'հատուցանեի... ներում ես դու, Մարիամ, քո ամուսնուդ, որ քեզ խաբում էր ունի օտարեցում: Իսկ դու, Բրունէ, ներում ես ինձ, որ պատճառ եղայ քո կարմրութեան և բացի

խայտառակութեան ու աղքատութեան ու ինչ որ ինչ չեմ թողնելու քեզ: Եւ ինչ որ յայտնեցաւ զմե անցանկս:

Երաւունքները կարեկիս ձերունուց ձայնը: Եւ ինչ որ յայտնեցաւ զմե անցանկս:

Եւ մի անպիտան գաւազնի կ'ընեմ հօրեղբայրս իմ ասաց հեկեկայով: Պետրոս, եթէ ձեզ յանդիմանեի, տեսնելով ձեր այդ տխուր թիւնը և անկեղծ պղծութիւնը: Եւ արդէն վաղուց եմ ներել բոլորը, և Բրունէի միջնորդութեամբ հաշտուցոյ ձեր ընտանեաց հետ: Եթէ ձեր գործերը վատ կերթայ, կարող էք յոյս դնել իմ ջղոտ ձեռների վերայ: Իսկ ինչ վերաբերում է հին սարսառ որութիւններին, արդէն Բրունէն իբր սիրով և անողութիւնների մէջ ինձ հետ համարելով բոլորը վճարեց: Այս Բրունէն, ինչպէս ուրախ եմ որ մենք բարեկամ ենք, այսօր Պետրոսը գրկելով Բրունէին, այժմ իմ վերայ անելի շնորհքս, որովհետեւ հարստութիւնն էլ մեզ միակնացից է բաժանում:

Մենք ներկայ գտնուողների սիրտը շարժում էր:

Ինձ համար չափ անթիւ էր որ կարմրում էի քո նառնաւաւ, ասաց Բրունէն: Եւ այսպէս այժմ պարծեմում հայրիկի որ դու անկեղծութեամբ խոստովանեղով ամենը այժմ կամենում ես քո կեանքում արած բոլոր չարութեանց փոխարեւը բարութեամբ վճարել: Բայց լսիր հայր, զուստացիր արմեր Տօն արկիւս պետի հետ փոխաւ, Էհ: Ահնք նրան տեսանք: Ընայն Բրունէն պատակեց բոլորը փնջ որ ճապարանացուսանից զուրս զաղուց յետոյ, իրանց զխնայք անցած էր:

Նրա պատմածից երևում էր, որ նրանք փախանակ որսի գնալու, գնացել էին ծովե ափեր, որտեղ նրանց սպասելիս է եղել մի մակոյկ Տօն երկու ձրի-նորս եղբայրներով: Նրանք նստում են մակոյկը և ուղղակի գնում են Բոնինական կղզիները: Եմիտոր այնտեղ մնացել է, իսկ Տօր ստանալով նրանից իրան նշանակած գումարը, վերադառնում է և ապրում, ձկնորսների մեջ, իր երկու եղբոր խորթ թեմ: Երբ հարցրին թե ի՞նչու էր կամենում սպանել Բյուռնեին, որ նրան ոչինչ չէր արած. նա պատասխանեց. զգուշութեան համար, որովհետև վախենում էր չլինի թե իմ ուր լինելս յայտնէր: Տօր նոյն բողբոջի ևս շատ ամուսնում էր Բյուռնեին չապանելու համար, որ իրան դատարանի չէին ենթարկել և թե նա կարող էր աւելի շարունակել իւր ուրախ կեանքը:

Նա անիծում էր իրան, իր յիմարութեան, որ ինքը իր բերանով իրան մատնեց, անիծում էր Բյուռնեին և ծովին, որ նախ հետ նրան ևս կուշ չտուեց, անիծում էր դատարաններին, Մասնին և ողջ աշխարհին: Բայց ժամանակ չունեցաւ երկար անիծելու, որովհետև հենց այնտեղ նրա գլուխը կտրեցին, իսկ մարմինը կտոր կտոր արին:

Երբ Մասնին յայտնեցին Տօնն տուած արանիքն նա ասաց. «նա էլ եւ միւսնոյնին արժանաւ»:

Եզգականները նրան մխիթարում էին և խօսե-

Տօրը էին աղաւ, որ ժամանակ է նոյն իսկ գանձաւ պահին որոնելու:

— Ես հաստատ գիտեմ, որ նա Բոնինական կղզիներումն է, ազաղակեց Մասնը: Նա յաճախ այնտեղ հիւր էր գնում, իւր ազգականներից մէկը— Սալորիկ մօտ, որ այն հիանալի կղզիների վերայ նախագահ է նշանակուած:

— Ես նա Բոնինական կղզիներումն է, և այն էլ Պէլ կղզում: Բայց նրան այնտեղեց ի՞նչպէս ձեռք ձգենք: Սալորին Բոնինական կղզիների կատարեայ օրրապետուն է, նա չի թողնիլ իւր ազգականին: Իսկ պատերազմել նրա հետ— մենք չենք կարող:

Մասնը ընկաւ խոր մօտամանց մեջ. նա չէր գիտում ինչ ճանապարհով զործը սկսի: Իրա մասին խորհուրդ անել էր հարկաւոր: Պետրոսը նրան առաջարկեց որ կանչեն նաւապետին և նաւաստիուն և պատմեն նրանց, զուցէ նրանք մի բան կ'մտածեն: Մասնը համաձայնեցաւ և իսկոյն կանչեցին երկուսին էր:

Նաւապետին Բոնինական կղզիների անուշը ընէ ընդէս ուրախ ժողովեցաւ յոպոյած զինուորի իւր

— Բոնինական կղզիների բնակիչքը ինձ ճանաչում են այնպէս ինչպէս չաւրուրդում և Եմգոյնում: Իմ ջինաստանի ճանապարհորդութիւններից մէկի՝ ժաւամանակ, տեղից սատարի հիւանդացոյ: Վախենալով որ գուցէ ինձ ձգեն ծովը, խնդրեցի որ ինձ համեն մի որ և

իցէ կղզի որ գոնեա մեռնելիս էլ—ցամաքի վերայ մեռնեմ: Նաւը կանգնեցաւ ափի մօտ և ինձ հանեցին Պէլ կղզին: Այն կղզու առողջարար օդը փրկեց ինձ, բայց ես պանազան արդելքների պատճառաւ էլ չկարողացայ շարունակել ճանապարհներս: Այնտեղ ես ծանօթացայ Սափորուն, խմ աչքում նա մի բարի և ազնիւ մարդ երևաց, միշտ պատրաստ էր իր հպատակներին օգնելու: Եթէ նա Շմիգտի այդ վատ արարմունքը իմանայ՝ գուցէ և ինքը պատժէ, բայց ի՛նչով կարող ենք այնտեղ հասնել:

— Է՛հ գրա վերայ մտածել անգամ հարկաւոր չէ. ես ունեմ մի լաւ նաւակ, միայն նաւապետ և նաւաստի չկայ, և յոյս ունիմ որ դուք էլ չէք նեղանալ կառավարելու նրան, ասաց Սասունը դառնալով նաւապետին:

— Ուրախութեամբ, պատասխանեց նաւապետը խոնարհելով:

Եվ ենք քաջալերուեցան մի ուրախ աշխատութեամբ: Ավենքը, մինչև անգամ և իրունէի մայրը՝ Բրունէի, Պետրոսի, նաւապետի, նորաստի և Աստուն Փիշերայու, որը պիտի ուղեցոյց լինէր, ճանապարհորդութեան համար պաշար էին պատրաստում: Երկու օրից յետոյ նաւակը հեռացաւ ափից և ուղղուեցաւ դէպի Բանինական կղզիները: Ահա մեր ճանապարհորդները մօտեցան այն սքանչելի կղզիներին:

— Անցէք, ասաց Անտունը, լաւ է ուղիդ գնալ Սափորու մօտ, շատ կարելի է լաւ մարդից յանկարծ անպիտանի փոխուի և մեզ ամենիս էլ կորցնէ, կամ կսխէ չնայելով մեր խնդրանքին: Աւելի լաւ է կանգնեցնենք նաւակը Ստասլետոն կղզու արևմտեան ափում եղող մի ծովածոցում, դուք այնտեղ կ'մնաք, իսկ ես կ'դնամ Պէլ, Սափորու մօտ, և նրա միտքը իմանալու համար կ'ասեմ որ նաւաբեկութիւնից ազատուելով ինդրում եմ մի ծարանէ: Իսկ դուք մինչև գալս որտորութիւն կանէք Ստասլետոնում, այնտեղ բազմութիւ ամենայն տեսակ վայրի կենդանիներ կան: Չասարկութիւնը վճռեց կատարել Անտոնի առաջարկութիւնը:

Ափը դուրս գալու պէս՝ Անտունը կամեցաւ ճանապարհ ընկնել դէպի Պէլ կղզին, բայց Բրունէին չթողեց. նա խնդրեց որ մնայ, իրանց հետ միասին կղզին նայելու:

Ողջ Ստասլետոնը իմանում էր մի հիանալի արմատենու այգու, որտեղ խոտն բուսած էին ամենագեղեցիկ արևադարձի բոյսեր:

Սարելի շղթան և հիանալի ձորերը զանազան ուղղութիւնների էին կտրտում կղզին: Ահա նարերը տարածուեցան աւելի լայն և նրանց առաջ բացուեցաւ մի գարնանայի ձոր: Եւ ի՛նչ գարմանք. փայփող առուակի ետեւը կանգնած է մի խրճիթ և նրա մօտ մի մարդ նորոգում է իւր ածուքը:

Ճանապարհորդները կանգնեցան գարնանը ելլելու:
Ընծանօթը նայալէս երկիւղով նայում էր նրանց:
 — **Սա նմիդան է**, ապաղակեց Բրունէն նրա երեսը տեսնելու պէս:
Արդարե նմիդան էր, նա այնքան պաշտում էր իր Տարատութիւնը, որ ախտածում էր մի կոպեկեց անգամ Տրաժարուէն ուստի և բնակիւում էր Սապալ լեռնում, այն էր մի շատ հասարակ խրճիթում, ուր նայն զիշեր նա մտնում էր իր գոնձապան մասանը, բանում էր ասու արկի վահանքը և մտի թոյլ լուսով կրկին և կրկին համբում էր:
Սա երբէք չէր մտածել թէ ինչ խրճիթը կ'այայտուի և երբ կ'զու վերայ մարդիկ տեսաւ մտածեց սպասել նրանց որ կ'սահածանք չ'զարթեցնէ, բայց իւր անունը լսածի պէս խսկոյն լուծելով իւր առաջ ջուայ խորհուրդը ամենից սուտը վազեց գէպէ իր խրճիթը և շարակելով ոսկու արկից, սկսեց փախել ձևացնելով իրը ոչինչ ջանի մօտը: Նա վազեց ժայռ և մի բողբոսում գժուարեխանէն արեւադարձի վառյով բարձրացաւ բարձր: Պետրոսը ընկաւ նրա յետեւից նմիդար շփոթութիւնից փախաւ մի այնպիսի նեղ անոց որ էր ոչ մի կողմ փախելու հնարք չ'կար: Նրանից երկու րոպեան քիչու կանգնած էր Պետրոսը:
 — **Քեզ ի՞նչ է պէտք**, աղաղակեց նրան նմիդար:
 — **Բացի փողերիցդ ոչինչ**, պատասխանեց Պետրոսը:
 — **Քանի կենդանի եմ իմ փոյս ոչ որ չեմ հա-**

մարձակել ստանալու, աղաղակեց նմիդար, բռնելով Պետրոսին, որ ժայռից անդունդ զլորէ:
 — **Պարհուրել վիճակի մէջ էին:** Բայց Բրունէն Պետրոսին օգնութիւն հասնելով բռնեց նմիդարի մազերից, խսկոյն արկաւորեալ զուրկ արծաւ Պետրոսի ձեռքից և բռնեց Բրունէին:
 — **Եթէ ուրեմն ինձ ահհամանուած է մեռնել, աղաղակեց բարկութեամբ նմիդար, միայն և դու և սինձ հետ:**
 — **Պետրոսը բռնեց Բրունէին**, ստեցուց մի յուսահատական աղաղակ, նմիդար գլորուեցաւ անդունդը: Նաւապետը և նաւաստին նոյն բողբոսին դներս բնջեցին ոսկու արկից:
Երբ երիտասարդները վերադարձան տուն, իմացան որ նաւերի ընկղմուած շնորհաւորածուած լուրերը սուտ էին և Սասունը առաջուանից աւելի հարուստ էր: Բռնինական կողմներից վերադարձի միւս շտաբում, Սասունը կանչեց իրա մօտ, իր կնոջ, Պետրոսին և բոլոր երեխայոց: յայտ մտնայալասա՞ր:
 — **Տէր Աստուածը**, ասաց նա, իմ անկեղծ զղճումս փարձատրելով առեց ինձ միջոց փմ բարեկամներին բարութիւն անելու: Պետրոս, աւելայրեց նա, ահա քո անուամբ գրած մի ընձայական զաջնաղիր, ես սրանով ընձայում եմ քեզ իմ հարստութեան կէտը:

Ի հարկէ Բրունէ և սիրելի Մարիամ, ինձ չք ընդ
դիմանալ:

— Ո՛հ հայրիկ, ասաց Բրունէն, եթէ ավենայե-
տին թշուառն անգամ լինէի, մինչև մահուան քրք-
տինքս կ'աշխատէի, միայն թէ Աւարսուր առատ և
երջանիկ կեանք վայելէր:

Պետրոսը, որ ընծայական դաշնագիրը բռնած
մի քանի բոսի նայում էր, յանկարծ պատասեց:

— Հօրեղբայր, ասաց նա, եթէ դուք կամենում էք,
ինձ մի որ և իցէ բարութիւն անել, առէք ինձ քսան
հազար տալէր և բացի գորանից վտահ հողք ինձ
տալու մի փոքրիկ գումար, որով ձեր վերահասութեան
տակ կարողանամ վաճառականութիւն անել:

Սասնը բոլոր հողով ուրախութեամբ լըք-
ցուած էր:

— Երի գիրկս սիրելի Աւարսուր, ասաց նա, եղիր
իմ որդի և ստացիք դու և քո ըջորդ իմ երեխայոց
հասասար իրաւունքներ:

Պետրոսը արտասուելով փաթաթուեցաւ Սաս-
սնի պարանոցը: Բրունէն ուրախութեամբ երկուսին
էլ համբուրեց:

Այդ հասարակական ուրախութեան մէջ չէին
մտադուրէր նաւագետը և նաւաստին: Տաւաղեալ
Մասնի մօտ ծառայութեան մտաւ իսկ նաւաստին
ստանալով մի նշանուոր գումար՝ վերադարձաւ իւր
հայրենիքը: Բրունէն և Պետրոսը նրան խոտաւցան
կնդգէնում հիւր գնալ նրա մօտ: Նրանք վաճակցին

որ Մասնի գործերը կարգաւորելու պէս գնան Գերմա-
նիա: Նրանց երկուսին էլ ջնայելով ընտանեկան բող-
դաւորութեան տանջում էր Հայրենիքից Տեառ լի-
լինելու վիշաք: Եւ ասն հասաւ նրանց փառօց ցան-
կացած օրը: Գնալուց առաջ նրանք գնացին բարի
ձապոնացու մօտ և նրան առտուպէս վարձատրին
իւր նրանց արած բարութեան փոխարէն:

Առտուտեան նրանք վերջին հայեացքը ձգեցին
ձապոնեայի վերայ և մօտն անկող ծովը:

Որտորական շքեղ երկանիւ կառքը շօշում էր
հարուստ գիւղի խճուղի վերայ: Այս գիւղը Պեա-
րոսի հայրենիքն էր: Գիւղացիք Տեառը բրութեամբ
նայում էին անդրկական թափով թափուած հիւ-
նայի մոխրագոյն ձիաներին, կառքին և նրա վերայ
նստած երկու գեղեցիկ որսորդներին: Նրանք առաջ
գնացին Աւարսուր քրոջ պահպանող կնոջ սուրը, որ-
տեղ երկար ժամանակ մնալուց յետոյ՝ գնացին Խոկ
գիւղացու մօտ և վերջապէս բահանայի սուրը:

— Ես Աւարսուն է, ասում էին գիւղացիք ժողո-
վուրով բահանայի տան առաջ. ով էր մտածում
որ նա այնպիսի գեղեցիկ իշխան կ'ըլլի. ասն ինչ է
նշանակում զնու Սալբիկայ: Ես լսեցի, որ նա տուր
է բահանային ասք հողաւր տալէր, որ իւրաքան-
չիւր տարի այն գումարի շահը բաժանէ որդեկն և
աղքատներին: Իսկ Խոկը պէտք է հաշուէ թէ Պեա-

րոտի և նրա քրոջ պահպանութիւնը ինչ էնտեղ
ընկերութեան և նա մինչև վերջին հոսիկը վաճարում է:

Ամենայն հոգմից դովութիւններ էին թափում
այն անձին վերայ, որին արտաքսում և որից զզվում
էին առաջ: Գինայ Գուսա Բողամ 1990 ճարտ
միջոց

Ամենքը կամենում էին նրա հետ խօսել և
տեսնուիլ: Նա դուրս էր գալիս բազմութեան մէջ
և ամենի հետ քննարկութեամբ խօսում էր:

Հայրենի գիւղից ոչ հեռու Բրունէն և Պետ
րոսը գնեցին իւրեանց համար մի հարուստ կարւած:
Տունը նման էր հիանալի զբօսարաններով, պողատու
դաշտերով և մի մեծ անտառով շրջապատուած մի
շքեղ ամրոցի: Պետրոսը պարպակեց շինական կա
ռուարութեամբ, իսկ Բրունէն վաճառականութեամբ
այգան ժամանակներն էլ ուսուցանում էր Պետրոսին:

Մի անգամ, մի քանի տարուց յետոյ, նրանք
ձայրենացից նամակ են ստանում, որտեղ տեղ պատ
րաստեն Մասնի բոլոր ընտանեաց համար:

Բարեկամները վերցնելով իրանց հետ Անտոն Թի
երային, դնացին Համբուրգ նաւահանգիստը, որ իրանց
ազգականներին դիմաւորեն: Բայց այնտեղ նրանք
մի երկրորդ նամակ են ստանում, որով յայտնվում էր
թէ Մասնը իր չտելուց առաջ հիւանդանալով խա
ղաղ մեռաւ: Մայրը բոլոր ընտանիքով ուղևորուեցաւ
Ամերիկա — իր հայրենի երկիրը:

Բրունէն շուտով գնաց իր մօր մօտ, կարգի
դրեց այնտեղ նրա գործերը և դարձաւ Պերմանիա —
իր Հոփոսեան ամրոցը:

ԱՅՈՒՆ 4 ՄԱՅԻՍԻՆ 1917 Վ. ՄՅԱՆԻՍԻԱՆԻ

ԳԻՆՆ Է 25 ԿՈՊԷԿ.

Ծախւում է Տփլիսում Պ. Զ. Գրիգորեանցի զրա-
վաճառանոցում, Պ. Ա. Յովհաննիսեանցի զրազա-
րանում և Թարգմանչի մտա Ներսիսեան Գալրոցում:

Տփլիսում ամեն հոյ զրավաճառանոցներում
ծախւում են Տիգրան Նաւասարդեանցի հեռուէպ
Թարգմանա թիւնները.

1. ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ և ՀԱՆԳԻՍՏ. 1877. զինն է 12 կ.
2. ՖՐԻԳՈՒԻՆ կամ ՍԷՐ և ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆ. զործ
Քրիստափոր Շմիդտի. 1877. զինն է 20 կ.

«Ազգային գրադարան»

NL0167193

